

Izjava slovenskih predstavnikov o ljudskem štetju 1971

V zvezi z letošnjim ljudskim štetjem v Italiji, ki uvaja v tržaški pokrajini popis po narodnosti, so predstavniki političnih, družbenih in kulturnih organizacij slovenske narodnostne skupnosti v Italiji objavili svoje enotno stališče, v katerem protestirajo proti takšnemu načinu štetja ter že vnaprej odklanjajo vsako sklicevanje na njegove rezultate. Med zadnjim ljudskim štetjem leta 1961 so v tržaški pokrajini skušali ugotavljati število Slovencev na podlagi občevelnega jezika v družini. Skupna izjava predstavnikov Slovencev v Italiji, ki je podobna tisti, kakršno so predstavniki vseh Slovencev sprejeli 1961. leta, se glasi:

Podpisani predstavniki političnih, družbenih in kulturnih organizacij, ki predstavljajo vso slovensko narodnostno skupnost v Italiji, izjavljajo v zvezi s popisom prebivalstva v letošnjem letu naslednje:

Na vprašalnih polah je bil za letošnje ljudsko štetje uveden za tržaško pokrajino poseben stolpec, v katerem naj bi prebivalci navedli svojo narodnostno pripadnost.

Pred 10. leti je bilo treba odgovoriti na vprašanje o občevelnem jeziku v družini. Niti tedaj niti danes se niso merodajni organi posvetovali s predstavniki slovenske narodnostne skupnosti o primernosti in morebitni obliki popisa po narodnosti.

Posledice nasilne raznarodovalne politike fašizma, kratenja naših pravic v povojni dobi, posledice neizvajanja Posebnega statuta londonske spomenice o soglasju, kot tudi 3. in 6. člena republiške ustave ter 3. člena deželnega statuta, so še vedno take, da objektivni rezultati popisa prebivalstva po narodnosti so še nemogoči.

Zaradi tega še vedno menimo, da do danes še niso dozele razmere, ki bi zagotavljale, da bi popis dal dejansko številčno stanje pripadnikov slovenske narodnostne skupnosti v deželi Furlanija - Julijska krajina.

Zaradi zgoraj navedenih dejstev, podpisani predstavniki političnih, družbenih in kulturnih organizacij protestirajo proti popisu o narodnostni pripadnosti in že vnaprej odklanjajo vsako sklicevanje na tako ugotovljene rezultate.

Trst, 27. septembra 1971.

Poslanec Albin Škerk, dr. Branko Agneletto, Marino Bandi, Poslanec Marija Bernetič, Stanislav Bole, don Emil Cencig, dr. Viljem Cerno, Karel Cernic, dr. Jan Godini (Godnič), Gradimir Gradnik, Humar dr. Kazimir, Jože Jarc, Jercog Vito, Dušan Lovriha, Marij Mayer, Miroslav Pahor, Klavdij Palčič, dr. Damjan Pavlin, Josip inž. Pečenko, Marjan Periot, Petricig prof. Pavel, Izidor Predan, Simon Prescheren, Boris Race, Peter dr. Sanzin, dr. Avgust Sfiligoj, dr. Drago Štoka, Marko Waltritsch.

Emigranti in monetarna kriza

Vsekakor monetarna kriza, ki so jo povzročile Združene države Amerike s svojimi restriktivnimi in drugimi zaščitnimi ukrepi, vpliva v nekem smislu tudi na službe naših emigrantov na tujem. Zlasti gre za probleme tako imenovanih «drsečih» zahodnih valut, oziroma njihova revalorizacija, kar povzroča motnje na zahodnoevropskem valutnem tržišču. Pri tem je seveda tudi prizadeta italijanska lira, ki postaja v teh dneh dražja ali višja za kakih 5 odstotkov, kar je vsekakor še najmanjše zvišanje glede na ostale evropske valute.

V tem smislu morajo naši emigranti zlasti paziti takrat, ko pošiljajo svoje prihranke v domovino, ker se dnevni tečaj valut takorekoč spreminja vsak dan. Vsekakor sedanje stanje, oziroma motnje na evropskem valutnem tržišču niso najbolj v prid našim delavcem, zapo-

slenim na tujem in je želeli, da bi se te zadeve v skupnem evropskem tržišču na valutnem področju čim prej uredile, vendar je mnogokaj odvisno prav od ameriškega dolarja, oziroma od Amerike, ki hoče del svojih finančnih bremen na ta način prevreči na hrbet svojih evropskih zaveznikov.

Na drugi strani pa grozi, poleg valutnih problemov, tudi gospodarska recesija, zlasti v Nemčiji, kar lahko prizadene najprej in predvsem tuje delavce, med katerimi so številni naši ekonomski emigranti. Položaj v tem smislu nikakor ni najboljše, vendar pa je treba v nekem smislu biti le optimist, da se bodo valutne razmere v Evropi uredile, z njimi pa tudi strah pred recesijo, oziroma strah pred zmanjšanjem zaposlenosti, ki bi predvsem prizadela gostujoče delavce v tujini, torej tudi ljudi iz naših dolin, ki so na delu v inozemstvu.

DEŽELNI SVET FURLANIJA - JULIJSKA BENEČIJA PROTESTI DEŽELNIH POSLANCEV OBEH NARODNOSTI ZARADI PROTISLOVENSKEGA IZPADOV V HLODIČU

Deželni odbor Stopper zavzel stališče, da je šlo za napihnjeno nesporazum, medtem ko je bil protislovenski izpad v Hlodiču premišljen in pripravljen - Obsodba fašističnih podvigov v Sovodnjah pri Gorici

Dne 1. oktobra se je po letnem premoru ponovno sestel deželni svet: Prvi del se je veljal odgovorom, ki so jih odborniki dali na razna vprašanja posameznih svetovalcev, nakar je sledila razprava o treh zakonskih načrtih.

Na vprašanje svetovalca Rizzija (PSIUP) je odbor za delo Stopper spregovoril o izpadih nestrpnosti proti slovenski manjšini v Sovodnjah (tu so fašisti, kakor znano, zamazali spomenik padlim borcem odporiškega boja in ne-

katero dvojezične napise ter napisali fašistična gesla na občinski palači, zasebnih hišah in celo na pokopališču). Stopper je dejal, da deželni odbor ob tej priliki ponovno poudarja svoje ogorčenje in obsodbo dejanj, ki žalijo ne le Slovence, ampak tudi vse demokrate. Deželni odbor se je zavzel pri osrednji vladi, naj bi tudi z nemudnim odkritjem krivcev pripomogla k vzpostavitvi resničnega vzdušja strpnosti, vzajemnega spoštovanja

in obrambe pravic slovenske manjšine v naših krajih.

Stopper je nato odgovoril svetovalecema Štoki (SS) in Bacičchiju (KPI) o znanem dogodku v Hlodiču v občini Gremek (Čedad), vendar je do tega vprašanja zavzel salomonsko stališče. Na ta dogodek lahko gledamo iz raznih zornih kotov, je dejal odbornik. Po njegovih informacijah naj bi se ob njem razvila napihnjena polemika, ki naj bi imela svoj izvor v osnovnem nesporazumu. Deželni odbor tudi v tej zvezi poudarja svoj namen, prispevati v mejah svoje pristojnosti k vzpostavitvi urejenega sožitja med narodnostmi, je zaključil Stopper.

Dr. Štoka je nasprotno dokazal, da v Hlodiču ni šlo za

noben nesporazum, temveč za premišljen in pripravljen izpad proti Slovincem, o čemer pričajo tudi lepaki, ki so se pojavili ob tej priložnosti po Beneški Sloveniji. V razpravo je posegel svetovalec Boschi (MSI), ki je pohvalil alpince in zanikal, da bi v Beneški Sloveniji živeli tudi Slovinci. Svetovalec Lovriha (KPI) je v tej zvezi naglasil, da je dežela sama priznala obstoj Slovencev na tem področju, saj je predsednik Berzanti sprejel njihove predstavnike, poleg tega pa je znano, da bodo v odposlanstvu, ki ga bo sprejel Colombo, tudi Slovinci iz Beneške Slovenije. Štoka in Lovriha sta na koncu zahtevala večjo zaščito ter gospodarsko - socialno pomoč za beneške Slovence.

ZA ŠE TESNEJŠE TURISTIČNO SODELOVANJE

Trbiški župan na razgovorih z občinskimi oblastmi v Tolminu

Pred nedavnim so trbiški župan Michele Stoffie in nekateri občinski svetovalci šli v Tolmin, da so razpravljali o sodelovanju med obema mejnima občinama. Na prelazu Predel so upravitelje Trbiža sprejeli tolminski župan inž. Ferdo Papič s sodelavci in nato so vsi skupaj krenili v Tolmin, kjer so se vršili razgovori. Ugotovili so, da so stiki dobri in da je še mnogo možnosti neizkoriščenih za tesnejše sodelovanje. Gre predvsem za turizem oziroma za pospeševanje turizma na območju tromeje.

Kot vemo, se promet po Kanalski dolini zelo težko razvija, ker je cesta preobremenjena, interes Trbiža in Gornjega Posočja pa je, da bi zadržali na tem območju čimveč avstrijskih, nemških, in drugih turistov, ki so namenjeni proti morju. Sedaj potujejo dolge kolone avtomobilov proti sinjemu Jadranu preko Vidma, mogoče bi jih bilo

pa vsaj delno preusmeriti preko Predela in Soške doline, ki je prekrasna in in najbrže mnogim turistom še nepoznana.

Na tem sestanku so razpravljali še o več drugih vprašanjih, ki zavezujejo obe sosedni občini. V Bovcu ustvarjajo namreč zimsko-športni in turistični center, ki bo prav gotovo pritegnil mnogo ljubiteljev naravnih lepot.

Preložen sprejem pri Colombu

Zvedeli smo, da je predsednik Colombo spet odložil datum sprejema delegacije predstavnikov slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, ki je bil, po enoletni prošnji v znani spomenici, določen za te dni. Upamo, da je ozadje, odložitev zares v te dni zvezi s predsednikovo zasedenostjo in da bo, do napovedanega obiska čim prej prišlo.

Šolsko leto

Pred kratkim se je pri nas spet začelo novo šolsko leto. Toda tudi letos, kot že vsa zadnja leta, naši otroci spet ne bodo imeli pouka v svojem materinem, to je slovenskem jeziku. V tem smislu so zagotovo srečnejši slovenski otroci v goriški in tržaški pokrajini, ki bodo letos spet v šolah poslušali pouk v svojem jeziku. In srečni bodo tudi lahko italijanski otroci v goriški občini, ki se bodo tako lahko učili slovenščine kot tujega jezika v svoji, italijanski šoli.

Zagotovo se v Gorici morda bolj kot kjerkoli drugje zavedajo, da ne pomeni slovenščina za italijanske otroke samo tujega jezika, temveč, da pomeni slovenščina

jezik njihovih enakopravnih sodržavljanov in končno tudi jezik sosednega, slovenskega naroda. In kaj je lepšega, boljšega in koristnejšega, kot poznati jezik sosedov. S tem ni samo lažje čisto človeško sporazumevanje, temveč tudi spoznavanje sosednjega naroda, njegove kulture in zgodovine, kar samo še poglablja že tako dobre in pomembne sosedne odnose in stike na «najbolj odprti meji Evrope».

Vsega tega pa, žal, tudi letos ni in ne bo v naši pokrajini. Naši otroci bodo spet poslušali pouk v italijanščini in domačo, slovensko besedo čuli samo doma. Ali bi morda v naši pokrajini, vsaj za začetek, ne posnemali zgleda italijanskih šol v goriški občini in po njihovem primeru uvedli v naše šole slovenščino vsaj kot tuj jezik, za začetek. Če že ne v vseh šolah, pa vsaj v tistih šolah, ki so na področju, kjer živimo Slovinci. Tudi takšno tretiranje slovenščine, kot tujega jezika, bi bil za nas korak naprej in bi se ga iz srca veselili.

Vidimo torej, da je možnost za uveljavitev slovenščine v naših šolah dovolj. Ni pa dovolj, kot se nam zdi, dobre volje in pripravljenosti vse to uresničiti in izvršiti. Dovolj imamo namreč lepih besedi in deklaracij, skrajni čas je že, da nam dejanja dokazujejo voljo in pripravljenost, da bi tudi na šolskem področju pri nas storili korak, ali vsaj majhen korak naprej. Na to smo se spomnili ob začetku novega šolskega leta in spet nam, kot doslej, ostaja samo upanje in trdna vera, da bo s slovenščino v naših šolah morda bolje prihodnje leto.

Trgatev ali «bandima» v Idrijski dolini. Letos so pridelali nekaj manj grozdja kot lani, a vino bo boljše.

Tudi Kanalska dolina se bori proti zaostalosti

Ko govorimo o nenehnem zaostajanju in izumiranju naših krajev, mislimo po navadi na naše bližnje področje, Beneško Slovenijo, vendar se nekaj podobnega dogaja tudi v Kanalski dolini in Režiji, torej na področjih, kjer prav tako živi naša narodnostna skupnost.

Tako kažejo podatki za Kanalsko dolino in Železni kanal, da kljub svoji obsežnosti, iz leta v leto izgublja ta svoje prebivalce. Leta 1961 je bilo tu več kot 21.000 prebivalcev, ob koncu leta 1967 pa jih je bilo samo še 19.000. To počasno, a vztrajno, skoraj desetodstotno letno zmanjševanje prebivalstva, se nadaljuje in postaja zares zaskrbljujoč demografski problem. To je vsekakor nevelj položaj, ki terja, da se izumiranje, oziroma zmanjševanje prebivalstva na tem področju zaustavi ali vsaj omeji. Vzrokov za takšen fenomen vsekakor ni treba posebej navajati, saj so izključno gospodarske narave.

V tem položaju je značilna zadolženost posameznih občin tega področja na prebivalca. Tako v Trbižu, Naborjetu, Dogni, Pontablju, Režiji in drugod znašajo dolgi na prebivalca 46.000 lir, kar je poprečje zadolženosti naše dežele na prebivalca. Vendar pa se ta zadolženost zelo razlikuje od občine do občine. Tako v Režiji skoraj ni nobene zadolžitve na prebivalca.

Vsekakor je bilo treba tu posebej navesti primer Režije, ki se je z različnimi olajšavami in podporami izkopal iz finančnih težav.

Tudi za Trbiž, ki sodi po

svoji bilanci med srednja mesta, bi lahko zapisali, da mu gre zadnje čase v tem smislu bolje. Bilančne številke jasno kažejo, da si Trbiž z vsemi silami prizadeva postati moderno in napredno mesto ter središče področja, ki naj bi postalo močno turistično, trgovsko

vrsto javnih del in jih nameravajo financirati iz različnih virov. Vsi ti in podobni napor občin v Kanalski dolini in Železnem kanalu pač streme za tem, da bi se tudi ta področja, prav tako gospodarsko in ekonomsko zaostala, čim prej vključila v sodob-

Trbiž si z vsemi silami prizadeva postati še bolj moderno in napredno središče ob tromeji v Kanalski dolini.

in mednarodno tranzitno središče. Zato v Trbižu predvidevajo vrsto naložb za javna dela, ki naj bi presežala kar milijardo lir.

Prav tako se v napredek vključuje tudi občina v Pontablju, kjer predvidevajo

ne, moderne tokove gospodarstva, trgovine, turizma in tranzita, saj jim to vsekakor že najidealneje omogoča njihova geografska položaj, ki pa je bil doslej še vse premalo izkoriščen v tem smislu.

Ob Belopeških jezerih narodni park

«Lepota parka je zaupana vaši pozornosti»

Pred nedavnim je deželni podpredsednik Enzo Moro slavnostno otvoril narodni park, ob Belopeških jezerih. Park zavzema okoli 50 hektarjev zemljišča med Poncami, Mangartom in Travnikom. Tu, med obema jezeroma, se razprostirajo prekrasni gozdovi in planinski pašniki in zato turisti iz vseh treh dežel, tako iz Furlanije, Slovenije kot Koroške kaj radi zahajajo v poletnem času v ta planinski raj.

Sedaj bodo Belopeška jezera še bolj privlačna, saj v tej okolici ne bodo smeli več sekati dreva in niti preganjati divjačine. Tudi planinska flora bo zaščitena.

Naj ob tej priliki tudi omenimo, da so namestili na velikih reklamnih tablah ob vhodu v park poleg italijanskega in nemškega jezika tudi napis v slovenščini: «Lepota parka je zaupana vaši pozornosti». Tudi drevesa ob poti so v latinskem, ita-

lijanskem, nemškem in slovenskem jeziku.

Nova «planina» v Zajezerah

V Zajezerah, par kilometrov proč od Ukev in Ovčje vasi, so pred kratkim svečano otvorili nov «štalon», da bo dobila tu živina, ko se poleti pase po teh pašnikih, udobno zavetje. Poleg te staje so postavili tudi hišico, kjer bo odslej stanoval čuvaj.

Za izvedbo tega dela je poskrbel Konzorcij iz Ovčje vasi s pomočjo dežele, ki je prispevala 70% na celotne stroške.

Ob otvoritvi je predsednik Konzorcija Giovanni Vuerich pozdravil vse prisotne in se zahvalil deželni zastopnikom za prejšnjo pomoč. Potem je deželni svetovalec Virgolini, ki je zastopal deželnega odbornika dr. Comellija, v svojem govoru poudaril pomen tega koraka. «V tem predelu Kanalske doline se mora živinoreja povzpeti na znatno višjo stopnjo, saj so pogoji

za razvoj te panoge ustvarjeni», jo podčrtal govornik. Dr. Cragnolini, tehnični direktor pri deželnem odborništvu za kmetijstvo in hribovsko gospodarstvo pa je govoril o koristih živinoreje, ki bi mogla resnično izpolniti gospodarstvo Kanalske doline.

Otvoritveni cerimoniji so prisostvovali poleg številnih drugih visokih osebnosti tudi župan iz Naborjete Antonio Erlich, župan iz Dogni Silvio Roseano, tajnik krvne banke Naborjet-Ovčja ves in učitelj Giovanni Domenig.

Državna pomoč za ureditev cest in komunskega sedeža

Pred nedavnim je ministrstvo za javna dela sporočilo trbiškemu komunu, da so mu nakazali 50 milijonov lir za asfaltiranje komunskih cest in 45 milijonov lir za ureditev komunskega sedeža.

Domačini pričakujejo, da bodo pričeli še letos s temi deli, saj so neobhodno potrebna.

Med Ahtnom in Povolettom nova industrija

Med Ahtnom in Povolettom je v načrtu gradnja novega industrijskega objekta. Gre za industrijo predelave gline, ki naj bi vsaj malo prispevala k ublažitvi brezposelnosti ne samo v furlanski nižini, temveč tudi v naših krajih. Čeprav je Povoletto furlanska občina, pa je Ahten jezikovno mešana občina in tako bi se v tej novi industriji lahko zaposlilo tudi nekaj ljudi iz Maline, Podvrat, Porčinja, Subida in Kanceljerjev, torej krajev, ki sodijo pod občino Ahten in niso tako oddaljeni od lokacije bodočega industrijskega obrata.

Pobuda za gradnjo industrijskega obrata za glino je potekla od družbe Ares, v kateri sodelujejo Italcementi, Italdustria, Valdadije in Friulia. Podjetje naj bi letno proizvajalo 300.000 kubičnih metrov gline ter bilo v podjetje investirali kakšne dve milijardi lir. Kar pa je najvažnejše, delo bi dobilo v novem indu-

strijskem obratu kakih sto delavcev, kar predstavlja za naše območje vsekakor večji industrijski obrat.

Upamo torej lahko, da bodo takrat, ko bodo na področju

FOJDA

Izredno dober lov

Mlada lovca, 20 letna Luigi Tracogna in Luigi Bertosi, ki sta prvokrat vzel v roke puško, sta imela izredno srečo na lovu. Ko sta prišla v bližino vasi Vile, sta nalletela na velik trop divjih prašičev in sta takoj začela streljati. Padlo je kar sedem merjascev in vsi težki okoli sto kilogramov. Kakšno uro kasneje pa sta ustrelila še štiri srnjake.

Ko so vso to divjačino prepeljali v Fojdo, se je zbrala velika množica na trgu, saj se kaj takega v tem kraju, in morda daleč naokoli, še

med Ahtom in Povolettom zgradili že omenjeno načrtovano in odobreno industrijo za predelavo gline, dobili v tej tovarni delo tudi naši ljudje, ki spadajo pod občino Ahten.

IZPOD KOLOVRATA

Asfaltirali bodo cesto Kraj-Solarje

Te dni so pričeli z deli, da bodo asfaltirali cesto, ki povezuje vas Kraj s Solarji, kjer je tudi obmejni prehod. Ureditev te ceste bo prav gotovo mnogo pripomogla, da se bo razvil tudi turistični promet, saj je v Solarjih obmejni prehod druge kategorije, to se pravi, da gre skozi tudi avtomobili, a ne s potnim listom, temveč z obmejno propustnico, do katere imajo pravico vsi prebivalci v deset kilometrskem obmejnem pasu.

Cesta je bila zgrajena že leta 1915 v vojaške namene in je potem zanjo skrbel dreski komun. Sedaj, ko bo asfaltirana, bo zahtevala seveda manj stroškov za vzdrževanje in bo tudi bolj atraktivna za avtomobiliste.

IZ TERSKE DOLINE

Uspešen nastop folklorne skupine iz Cente v Franciji

Znana folklorna skupina «Chino Ermacora» iz Cente, ki jo vodi predsednik Gritti, je žela izredno velik uspeh na mednarodnem festivalu v malem mestecu med Loiro in Pireneji, v Confolens (Francija). Festival je trajal sedem dni in je bilo gledališče, kjer je nastopilo 20 folklornih skupin iz 13 držav, vsak večer zasedeno do zadnega kotička. Lokalni dnevnik «La charente libre» je pisal, da je čentska skupina poleg španske najbolj navdušila udeležence festivala. Lahko rečemo, da so ti plesalci ponos Furlanije in tudi naš, saj žive med nami.

V Furlaniji vedno več novih industrij

Zadnje čase so v Furlaniji postavili več novih industrij in laboratorijev. Te dni so odprli zopet dva nova industrijska obrata, ki ju je uresničila deželna finančna družba Friulia-Lis. Ena teh industrij je v Coseanu (oddaljen 20 km. od Vidma) in bodo izdelovali dvigalne vozičke, druga pa v Martignacu (9 km od Vidma).

Naši emigranti, ki se vračajo domov, bodo morda le našli kakšno zaposlitev, če ne na čedadskem industrijskem področju pa vsaj v okolici Vidma.

IZ KRNAHTSKE DOLINE

Smrtno se je ponesrečil Beppino-Vazzaz - Kulavič iz Tipane

Vse vasi Krnahtske doline je globoko pretresla tragična smrt 37-letnega Beppina Kulaviča iz Tipane. Ob povratku iz svatbe njegove sestrične v Nemah je na nevarnem ovinku pri Torlanu namesto čez most zavozil preko travnika, pod katerim zija 30 metrov globok prepad, skozi katerega teče Krnahta.

Ko njegova mati, 63-letna Maria Berra, zjutraj ni videla sinovega avtomobila pred hišo, je takoj zaslutila nesrečo in obvestila vaščane in karabinerje, da so ga začeli iskati. Našli so ga, a mrtvega.

Rajniki Peppi je bil zaposlen pri nekem gradbenem podjetju v Vergnacu pri Vidmu in bil v veliko oporo materi. Hčerka Daniela živi

IZPOD MATAJURJA

Kapelica na vrhu Matajurja dobila nov portal

Planinsko društvo iz Čedadada s sodelovanjem turističnega društva Nadiške doline je tudi letos priredilo prvo nedeljo v septembru izlet na vrh Matajurja. Društvo prireja izlet na Matajur že od leta 1962, to je od takrat, ko so postavili na tem najvišjem hribu Beneške Slovenije kapelico in ob teh prilikah bere mašo domači župnik g. Gujon. Letošnji pohod na Matajur (1642 m) je prav posebno presenetil planince, saj so od lanskega leta sem marsikaj preuredili. Kapelica, ki je imela prej slaba lesena vrata, ima sedaj umetniški železni portal, katerega načrt je izdelal pred kratkim umrli Leo Morandini, delo pa je izvedla železarska delavnica Blasig. Poleg tega so namestili v oknih tudi več novih sip. Nekaj, je res, da jih

razbije veter, a mnoge tudi vandali, ki niso redki.

Izlet oziroma že tradicionalni «praznik planincev» je uspel izredno dobro. Udeležencev je bilo rekordno število, saj je bilo vreme prekrasno kot malokdaj v preteklih letih na dan izleta na Matajur.

Smrtna prometna nesreča

Mario Guion, star 69 let, doma iz Podarja, je pred dnevi postal žrtev prometne nesreče. Mož je namreč nepredvidno prečkal cesto, ki ni razsvetljena in ga je do smrti povozil Tommaso Cernoia iz Sovodenj, stanujoč v Romans d'Isonzo.

Pokojni Guion, ki je užival pokojnino zaradi slabega vida, je živel sam v svoji hišici. Sestri rajnega, ki živi v Milanu, izrekamo naše sožalje.

IZ NADISKE DOLINE

« Italcementi » protestira proti regulacijskemu planu

« Italcementi » v Čedadu, ko je delniška družba in ima svoj sedež v Bergamu, je vložila pri državnem svetu pritožbo proti predsedniku delničnega odbora Berzantiju in proti čedadskemu županu Pelizzu in zahteva, da se razveljavi dekret z dne 27. aprila 1971 št. 32-71, s katerim je bil odobren komunski urbanistični načrt. Čedadski komunski svet je namreč sprejel sklep, da se spremeni načrt, kjer so danes industrijske instalacije za hidravliko, ki je last «Italcementi» in okoliških področij. Čedadski komunski svet, se zdi, noče preklatic svojih sklepov in bo zato pravda najbrže dolga.

V kratkem nov sedež INAM v Čedadu

Še letos bodo pričeli z gradnjo novega sedeža INAM (Istituto nazionale assistenza malati). Komunski odbor je že zbral prostor in ga tudi odstopil temu inštitutu za gradnjo nove stavbe. Sedaj morajo namreč hoditi vsi, ki so zavarovani pri bolniški blagajni INAM, za vsak pregled v Videm, in teh je na čedadskem področju okoli 40 tisoč. Ko bo zgrajen sedež v Čedadu, pa bo tem zavarovancem prihranjenega mnogo časa in truda in zato vsi pozdravljajo to pobudo, med temi tudi naši ljudje, ki spadajo vsi pod to področje.

Slovenski in koroški umetniki obiskali Čedad

Skupina slovenskih in koroških umetnikov, katere so spremljali furlanski kolegi odbora za kulturne izmenjave furlanskega krožka likovne umetnosti, je pred nedavnim obiskala zgodovinsko mesto Čedad. Gostje so si ogledali arheološki muzej, langobardski Tempelj, stolno cerkev in spomenike.

Tudi srečanje umetnikov treh sosednih dežel bo brez dvoma mnogo pripomoglo, da se bodo medsebojni odnosi še bolj utrdili in se bo izmenjava mnenj in izkušenj tudi na umetniškem področju nadaljevala. Prihodnje srečanje se bo verjetno vršilo v Ljubljani.

Demografsko gibanje v Čedadu

Odkar se je začelo razvijati čedadsko industrijsko po-

REZIJA

Komisija za ljudsko štetje

Komunski odbor v Reziji je sestavil komisijo, ki bo skrbela za točen popis rezijanskega prebivalstva, ki se bo vršil še ta mesec. Komisijo sestavljajo: župan Enzo Lettig, komunski sekretar Mario Tezzon, Aldo Madotto, Luigi Pagnutti, geom. Dino Clemente, Giuseppe Siega, Antonio Di Lenardo iz Sv. Jurija, Lino Di Lenardo iz Stolbice in učiteljica Maria Di Lenardo vd. Barbari no iz Sv. Jurija.

dročje, so zabeležili v komunoznatem prirastek prebivalstva. Dolgo vrsto let so čakali, da bi dosegel 10 tisoč prebivalcev, sedaj se je pa to število naglo dvignilo na 11.074. Meseca avgusta se je namreč v Čedadu rodilo 19 otrok, umrlo je 8 oseb, v komun se je priselilo 34 ljudi, izselilo pa se jih je 32. Danes šteje čedadski komun

SV. PETER

Temelj za prvo tovarno v Beneški Sloveniji

Važni sklepi špeterskega komuna za industrijski in turistični razvoj Nadiške doline

Končno moremo le zapisati veselo novico, da se je pri nas nekaj obrnilo na bolje. Zgradili bodo namreč prvo tovarno, ki bo mogla zaposliti 150 naših delavcev. Tovarna, ki jo bo zgradilo podjetje Danieli iz Buttria, bo izdelovala kovinske cevi in bo stala v neposredni bližini Ažle, oziroma med to vasjo in Mostom sv. Kvirina.

Na zasedanju komunskega sveta v Špetru so tudi sklenili, da bodo v kratkem poskrbeli za izgradnjo vseh infrastrukture za industrijski razvoj tega področja. Sprejeli so pa tudi statut in pristop k «Skupnosti Nadiških dolin», ki bo skrbela za turistično valorizacijo vseh sedmih komunov Nadiške doline ter Prapotnega in Tavorjana.

V Altovici bodo dobili nov vodovod

Vodovod v Altovici daje vedno manj vode in letošnje poletje so zaradi tega tamkajšnji ljudje zelo trpeli. Pitno vodo so jim dovažali vojaki v velikih cisternah in zato si vsakdo lahko predstavlja, kako je bila dragocena ta tekočina, ki je neobhodno potreba za življenje. Vodo bodo sedaj zajeli v Dolenji Brdci v sovojenjskem komunu, ki je izredno dobra in so jo tudi že analizirali v provincialnem laboratoriju za higijeno in profilakso.

Tudi v Dolenjem Brnasu divji prašiči

Divji prašiči, ki povzročajo vsako leto veliko škodo kmetom v okolici Stare gore, so se letos preselili k nam. Domačini so videli več večerov cele trope te divjadi, ki so pridrevli iz hriba Madlesena. Divji prasci so požrli precej sira in pomešali polje. Kmetje zato upravičeno na vse načine preganjajo to škodljivo divjad in se tudi apelirajo na pristojne, da bi jim pomagali pri tem delu.

PO 50 let življenja v Braziliji obiskala rojstno vas

Te dni se je izpolnila davna želja g. Kristine Jusič

3084 družin in 13 podnajemnikov.

Živinski sejem

Na prvem septemberskem živinskem sejmu v Čedadu so prodali 72 glav goveje živine. Tudi cene so bile dobre v primerjavi s prejšnjim mesecem. Živinorejci, ki so pripeljali na prodaj živino, so tokrat iztržili okoli 18 milijonov lir.

ca» v Lazah. Uredili bodo pa tudi komunske ceste Medveži-Jerep in v Pocer. Ob zaključku so svetovalci tudi poverili županu nalogo, da zaprosi deželne organe za prispevek, s katerim bodo izvedli še druga nujna dela.

Praznovanje petdesetletnikov

Pred kratkim so se zbrali vsi petdesetletniki podboneškega komuna. Bilo jih je kar lepo število in človek jim ne bi prisojal toliko križev, čeprav morajo vsi trdo delati, da lahko žive na domači zemlji. Ob tej priliki so položili pred spomenik padlim v vojnah šopek cvetja in se nato po maši odpeljali na izlet v Sauris. Ob slovesu so si vse obljubili, da se bodo spet zbrali skupaj, če bodo zdravi in živi, če ne prej pa vsaj čez pet let.

SV. LENART

Cestitke

Ta mesec se je poročil naš vaščan Renato Osgnach z Irene Chiuch iz Čedada. Njunji prijatelji jima čestitajo in želijo, da bi bila srečna v zakonu.

Enake čestitke veljajo tudi za Marijo Clinaz, ki je vzela na moža Sergeja Metusa iz Vidma.

V štirih komunih Nadiške doline bodo ojačili električno napeljavo

Družba ENEL (Ente nazionale elettricità) je sporočila, da bodo v kratkem v Sv. Lenartu, Srednjah, Grmeku in v Dreki ojačili električno mrežo. V ta namen bodo zgradili tudi več transformatorjev in bodo ljudje teh komunov mogli uporabljati razne električne stroje, kar sedaj ni bilo mogoče zaradi šibkosti toka. Seveda bodo bolj razsvetljene tudi ulice, kjer bodo namestili moderne svetilke.

SREDNJE

Nadaljevanje del na panoramični cesti

Pred kratkim so ponovno pričeli z deli na panoramični cesti, ki vodi iz Stare gore do Gorenjega Trbilja. Sedaj so prišli že do razpotja Vrh, prihodnje leto pa bo cesta lepo urejena že do razpotja, ki vodi v Rukin v grmeškem komunu in se bo priključila provincialni cesti ob Kosci.

TAVORJANA

Upravne volitve preložene na pomlad

V Tavorjani je že precej časa zelo razgibano politično ozračje, kajti meseca novembra bi se morale vršiti nove administrativne volitve, ker poteče sedanji administrativni mandat dne 28. novembra. Zastopniki raznih političnih strank so začeli namreč že v volilno kampanjo in izbirati kandidate. Te dni pa je notranje ministrstvo sporočilo, da se bodo odložile na pomlad vse volitve, ki bi morale biti to jesen, ker volitve sovpadajo s splošnim popisom prebivalstva in bi komuni bili preobremenjeni z delom.

Tavorjanski marmor poznan po vsem svetu

Ime Tavorjana (it. Torreano) ni poznano samo po naši deželi, ampak ga danes pozna že skoraj ves svet. In to prav zaradi cenjenega kamna, ki ga lomijo in obdelujejo tavorjanski kamnoseki. Z njim gradijo katedrale, spomenike in velike palače ne samo od Holandske do Rusije, ampak tudi preko Oceana. Tavorjanski «piačentinski» marmor, kakor ga imenujejo, je namreč iskan za gradnjo imenitnih stavb celo v Neki Yorku.

Na nedavni letni razstavi so kamnoseška podjetja, in seveda tudi delavci, razstavili najlepše kose, in tudi vse orodje, ki je služilo v preteklosti in ono, katerega se poslužujejo danes za obdelavo kamna, ki je dosegel tako visoko kvaliteto.

Ob zaključku razstave so priredili tudi praznik na čast Matere božje, ki varuje delavce v nevarnih kamnolomih.

Smrtna prometna nesreča

Kanalič, malo vas v našem komunu, je globoko prizadela tragična smrt 25-letnega Atilija Makoriča. Ko je šel po cesti, ga je tik pred vasjo podrl na tla nek avtomobilist in mu prizadel tako hude poškodbe, da je že čez 12 dni umrl v videmski bolnici.

Rajniki Atilio je bil pri vojakih v Chiusaforte in je prišel domov k staršem na dopust, a doletela ga je

smrt na cesti. Avtomobilist, ki ga je povozil, je po nesreči izginil v temi, a se je pozneje javil pri karabinjerih in potem sam prepeljal ponesrečenega Atilija v bolnico.

Svojem dragega in nepozabnega Atilija izrekamo naše sožalje.

Ukradli postrvi iz ribogojnice

Luigi Briz, ki ima ribogojnico v Tavorjani, je nekega jutra s presenečenjem ugotovil, da mu je nekdo ukradel ponoči okoli pet kilogramov postrvi. Tatvino je takoj prijavil karabinjerjem, a za temi «sladokusci» ni nobenega sledu.

Poroke

Pred kratkim se je poročila naša vaščanka bolničarka Ilde Piccaro z mehanikom Dariem Prizzonom iz Čedada in pa šofer Gianni Vachiano z Nello Chirandini iz Čedada.

Obema paroma želimo došti sreče v zakonskem stanu.

NAŠI DRAGI RAJNKI

IZ KOMUNA NEME: 71-letna Matilde Comelli vd. Ceschia, Gio Batta Gervasi, Angela But ved. Cucchini, 69-letni Leonardo Conza in 81-letni Giuseppe Tonchia;

IZ KOMUNA TIPANA: 72-letna Anna Sedola vd. Cormons in 79-letna Celeste Luigia Venuti vd. Noacco, in 84-letni Leonardo Noacco;

IZ KOMUNA AHTEN: Elio Facile;

IZ KOMUNA FOJDA: 59-letni Bortolo Celledoni in 67-letni Antonio Lucio Zani;

IZ KOMUNA SV. PETER: 75-letni Luigi Comelli in 73-letni Augusto Becia;

IZ KOMUNA SV. LENART: 77-letni Luigi Ruchin in 75-letni Luigi Visin, 83-letna Teresa Petrussin vd. Tomasietig in 82-letni Giovanni Lauretig;

IZ KOMUNA POBONESEC: 64 letni Ignazio Sturam in 45-letni Ernesto Uram;

IZ KOMUNA GRMEK: 74-letni Francesco Gariup;

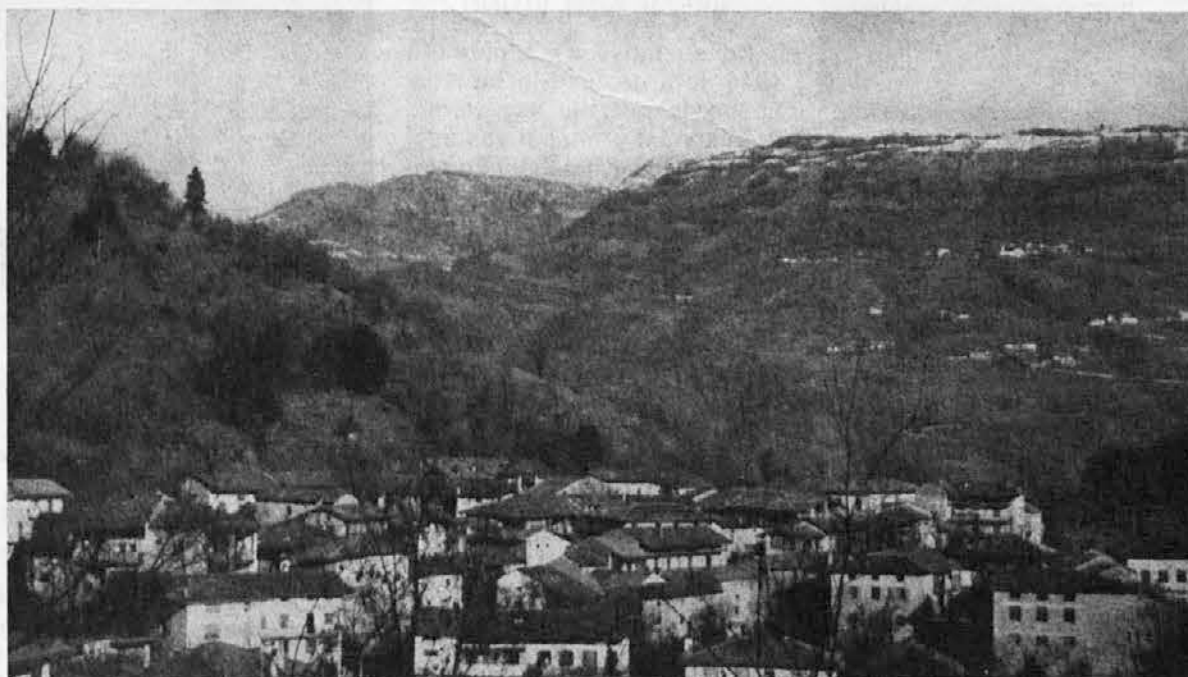
IZ KOMUNA PRAPOTNO: 85-letni Maria Luigia Racig, 81-letni Giuseppe Pausa, 77-letni Fioravante Naccori in 66-letni Francesco Maran;

IZ KOMUNA TAVORJANA: 49-letni Pio Macorig in 25-letni Attilio Macorig;

IZ KOMUNA SREDNJE: 74-letna Cecilia Qualizza vd. Beuzer;

IZ KOMUNA REZIJA: 68-letni Valentino Barazzutti in 58-letni Giuseppe Pislör.

Vsem svojem naših dragih rajnkah izrekamo naše globoko sožalje.

Vas Tarčet na desnem bregu Nadiže, kjer hranijo kamenito mizo ali «laštro», okoli katere se je nekdanje zbiralo »Landarska banka«. V ozadju zapadno pobočje Matajurja s številnimi vasicami.

NA JUŽNEM POBOČJU VELIKEGA VRHA IN JALOVCA

V Brezjah, nekdanji veliki vasi z župnijskim uradom, je ostalo danes samo še šestdeset ljudi pri hiši

Ljudje te vasi tipanskega komunista množično izseljujejo na ravnino ali pa v tujino - Vrata šole in mlekarne so se za vedno zaprla - Brežani so pravočasno sprevideli v dobrobit svojih otrok - Tožno pismo mladega emigranta, ki je želel ostati v vasi, kjer mu je tekla zibelka

BREZJE, 29. septembra 1971

Po dopoldanskem dežju, ki je osvežilo že nekoliko porumenelo travo, umilo nebo in razgnalo meglice, je Veliki vrh in vse njegovo pogorje ožarjala večerna zarja, medtem ko so zvonovi veselo pritrkavali in oznanjali konec cerkvenega obreda. Iz cerkvice, ki črpi na skali, za njo pa zija globok prepad, skozi katerega teče Nadiža, se je usula gruča ljudi in se potem porazgubila po hišah in v vaški gostilni.

Prišli so na sagra sv. Mihela, ki jo praznujejo v Brezjah (it. Montemaggiore) vsako leto 29. septembra. Za Brežane je bil sv. Mihel ali sv. Mihou, kot ga imenujejo domačini, vedno najpomembnejši praznik v letu in zato ga nikdar ne prelože na nedeljo, kot delajo običajno po drugih vaseh Beneške Slovenije, ampak ga praznujejo vedno na njegov god, pa četudi bi bila drugi dan nedelja.

ZAKAJ SO SI IZBRALI ZA VAŠKEGA PATRONA SV. MIHELA

V Brezjah je od venomer vedno najbolj neusmiljeno pobijala njihove pridelke — sirak in fižol — šiba boža: toča. Iz te visoke hribovske točke (712 m) se nevihte skoraj vedno prevale tudi na Tolminsko in tudi tam povzročajo veliko škodo. Tako je zapisano v starih meteoroloških arhivih.

V hribovskih predelih dozorevajo vsi pridelki kasneje kot na ravnini in zato so zbrali za svojega zaščitnika, ki bi jih obvaroval hudih ur, sv. Mi-

hela in mu tudi postavili prav na koncu vasi lepo cerkvico, ki je skrbno negovana.

V BREZJAH JE DANES ŠE 60 LJUDI

Brezje, ki leže na južnem pobočju Velikega vrha, so imele leta 1951. leta še 333 prebivalcev, leta 1945 pa okoli 460. Kar verjeti nismo mogli, ko so nam domačini povedali, da je vas danes skoraj prazna. V vasi jih živi samo še 60 in od teh je samo 5 družin, vsi ostali pa so samci, vdove ali vdovci, ki se preživljajo s pokojninicami ali pa od pošiljk odraslih otrok, ki so se razkropili po svetu. Samo v letošnjem letu se je iz Brezij izselilo več kot deset družin, a ne v inozemstvo, ostali so v naši deželi. Dobili so zaposlitev v Vidmu, Čedadu, Manzanu ali drugih komunih, kjer se razvija industrija. Nekateri so vzeli na «fit» posestvo na ravnini in poslali v uk svoje otroke, da bodo prišli do «meštirja» in tako vsi laže žive kot na kamenitih grapah v Brezjah.

NITI ENEGA OTROKA

Med 60 prebivalci v Brezjah ni niti enega otroka in zato se letos niso odprla šolska vrata. Lani sta bila še dva šolarja, Drjenerjev in Škufarjev, poučeval pa ju je prejšnji tipanski župan učitelj Sandrino Cos. Letos sta se te dve družini izselili in sedaj ta dva zadnja otroka obiskujeta šolo v Furlaniji.

Takoj po vojni so imeli brežiški otroci šolo v kleti neke

Panorama vasi Brezje v tipanskem komunu, ki danes izumira. V ozadju vidi mo pogorje breškega Jalovca in Stola. Tik za vasjo izvira Nadiža.

vaške gostilne, ki je danes ni več in to v strašno nehygien- skih razmerah, saj so morali dvigniti pod, da so splezali po lestevici v podzemeljsko klet: učilnico. Takrat je bila v tej zatohli kleti, kjer so se čule iz gostilne vse kletvice in umazani pogovori, petletka. Tudi učiteljci je predla slaba, ker ni imela kje prenočevati.

Potem so zgradili šolo, novo šolo, lepo in moderno, a učencev je bilo vedno manj. Najprvo so začeli odhajati mladi v inozemstvo in so si tam ustvarili nov dom, za njimi so odšli še starejši in hrami so se začeli zapirati. Letos so se zaprla tudi šolska vrata, ker ni več otrok in jih tudi ne bo.

HIŠE RAZPADAJO

Domovi, katerih vrata so se za vedno zaprla, so začeli razpadati. Morda bi hišo kdo tudi prodal, če bi dobil zanjo primerno vsoto, a večina tega ne bo nikdar storila, saj je bila domačijica spravljena skupaj z žulji in znojem tolikih generacij. «Če na pride uera, to je ljepo mjeti no strjeho še tle», nam je rekel mož srednjih let, ki se je izselil z vso družino na ravnino in prihaja od časa do časa v Brezje, da hišo «nomar pokomodà».

BREZJE MED VOJNO

Ko so meseca septembra 1944. leta nemške in fašistične horde požgale vas Neme, je ta komun prenesel ves svoj arhiv v Brezje, tipanski komun pa ga je skril v Čenti. Tudi številni Nemani in Torlanjani so dobili zavetje v tistih hudih dneh zavetje pri dobrih Brežanih. Bilo je prav na dan sv. Mihela pred 27 leti, ko so bili vsi «tobladi» in hlevi polni beguncev, ljudi, ki so izgubili streho in so utekli v hribe, da jih ne bi postrelili ali internirali.

Pa tudi partizani so dobili v Brezjah pri vsaki hiši dobre mamice, ki so skrbele zanje kot za svoje lastne sinove. Tu se je ustavil tudi general Jaka Avšič in drugi slovenski in italijanski voditelji narodno-osvobodilne borbe.

Vedno najbolj zapostavljeni

Brezje so bile vedno najbolj zapostavljena vas. Ko je komunski svet sklepal o izvedbah javnih del, so Brezje postavili vedno na zadnje mesto. Šele te dni so napeljali v vas kanalizacijo, medtem ko so jo dobile druge vasi tipanskega komunista že zdavnaj. Sedaj bodo asfaltirali tudi cesto, in tla, preko katerega bodo polili asfalt, so že pripravljena. Morda bo sedaj vozil do

Brezij tudi avtobus, a ta pomoč je prišla prepozno. Brežani, čeprav smatrani za najbolj zaostale, so bistri. Izselili so se in sedaj živijo lepše življenje z manj trdom in boljimi perspektivami za svoje otroke.

KAM SO ODŠLI

Največ, kot smo povedali že v uvodu, se jih je izselilo v

bližnje ravninske furlanske vasi. Nekaj jih je odšlo tudi v Francijo, Švico, Avstralijo, Kanado; v Nemčijo ni odšel na delo nihče. Eden je našel zaposlitev celo v Arabiji in nek drug v Tripoli in se bo v kratkem preselil v Tailandijo. «Tle u Brezjah to ni majedne hčere, užeu bom za ženò kajšno črnco» nam je smeje povedal mladi emigrant, ki je prišel te dni domov na dopust.

TUDI ŽIVINOREJA PROPADA

Nepokošene gorske seno- žeti in že z grmičevjem in trnjem prerasle njivice, ki so bile nekdanji tako skrbno obdelane, dajejo vsakemu vtis, da tu življenje usiha. Pred ne tolikimi leti so v Brezjah redili dosti krav mlekaric, saj je vaška mlekarica prejela dnevno od 10 do 12 kvintalov mleka. Sir je bil masten, maslo okusno, živino so krmili s platinjskim senom. Danes so se tudi vrata mlekarne zaprla za vedno. Kravice, ki jih rede, dajejo komaj sto litrov mleka in se zato ne izplača vzdrževati mlekarja. Bolj se jim izplača prodajati mleko v Torlan. Nekateri ga tudi ne prodajajo, porabi ga zase, za vsakdanje življenje, če imajo eno samo kravico.

BREZ DUŠNEGA PASTIRJA

Odkar je šel v pokoj zadnji župnik, so v Brezjah brez dušnega pastirja. Ob nedeljah in praznikih hodi brat mašo tipanski župnik g. Mario Totis. Poleg cerkve stoji zapuščeno župnišče in ga kdo od časa do časa odpre, da ne bo prepere- lo kot druge zapuščene hiše.

Danes je v Brezjah še več takih ljudi, ki so onemogli in se težko prebijajo v zatonu življenja. Če bi bili zdravi, bi se prav gotovo tudi ti izselili kam drugam, kot so storili že skoraj vsi drugi Brežani, da so ušli usodi, ki bi jih prav gotovo čakala v rodni vasi, če ne bi pravočasno sprevideli. Pomoč za obstanek na domači zemlji je v Brezjah, na žalost, prišla prepozno.

Vaška ulica v Brezjah.

Nobenega intelektualca

Dohodki kmetov iz Brezij so bili vedno tako skromni, da niso mogli poslati v višje šole niti enega otroka, čeprav so bili nadarjeni. Ne smemo pa pozabiti, da je izšel iz brežiškega rodu dolgoletni župnik v Sv. Lenartu g. Angelo Cracina, sedanji monsignor v Buji in njegova sestra prof. Pavla, pisateljica in pesnica. Oče Cracina se je že v mladih letih izselil v Čampej pri Fojdi in je imel možnost, da so študirali njegovi otroci, kar bi v Brezjah ne bilo mogoče. Tudi mati bivšega komunskega svetovalca v Vidmu in znane antifašista Azza Rossija je bila Brežanka.

Sinovi in hčere mnogih, ki so se izselili v Furlanijo ali v inozemstvo, so se izučili dobrih poklicev, če bi ostali v Brezjah, bi bili pa ubogi kmetje. Večina prebivalstva je doslej izpričevalo tretjega ali petega razreda osnovne šole, analfabetov pa ni.

HVALEŽNI ZA MATAJUR

Ko smo zapuščali vas, se je zgrnilo okoli nas precej ljudi, tistih, ki žive v Brezjah in o njih, ki so prišli domov na sagro sv. Mihela, in se nam zahvaljevali za Matajur, katere-

ga z veseljem prebirajo. Iz njega izvedo, čeprav se morajo nekateri precej truditi, da vse razumejo, zelo zanimive novice in jim je všeč predvsem zato, ker se poteguje za njihove pravice.

LJUDSKA LEGENDA O ZLODEJU IZ BREZIJ

Še danes živi ljudska legenda, ki jo dobro poznajo ne samo ljudje iz Brezij, ampak tudi vsa okolica, kaj se je tukaj nekdanj zgodilo.

«Nekoč, ko je bila zelo huda ura nad Brezjami in ko je mežnarja močno poškodovala toča medtem ko je zvonil, se je hotel maščevati nad zlodejem, ki leži pred nogami nadangela Mihela v glavnem oltarju. Zaklel je: «pa se še ti zmoči anu otuči, ku ja» in ga treščil v prepad za cerkvijo. Kip se je seveda razbil in treba je bilo napraviti novega, vsaj do sv. Mihela, ko je bila v vasi sagra. Mežnar, ki je bil pijanček, ga je nesel v popravilo v sošednji Tolmin. Ker ni imel dovolj denarja, da bi plačal pijačo, je zastavil hudiča v Breginju in ga pustil tam kot «garancijo» za svoj «debit». Ko so Brežani zvedeli za to dejanje, so zbrali denar, od-

Nardo Dekras iz Brezij, ki se je te dni vrnil iz Arabije, kjer je bil na delu.

kupili zlodeja in ga spet postavili pod noge sv. Mihela. Toda, v Breginju zastavljeni kip, je bil prevelik in morali bi zlodeju odrezati zadnjico, da bi stal v oltarju. Nihče si ni upal odrezati zadnje plati zlodeju in zato je izvršil to operacijo takratni župnik.

Toda zlodej se je maščeval nad njimi. Na dan sagra je bila njegova zadnjica še sveža in ko so se prerivali okoli nje-

ga številni domačini, da bi poljubili svetega Mihela, so se dotaknili tudi «riti» zlodeja in ko so pomočili prste v kropilnik, da bi se prekrizali, so prihajali iz cerkve vsi črno obarvani.

Rana se je že zdavnaj zacelila, ljudje časte zlodeja in sv. Mihela kot nekdanj, a legenda je ostala in se je posebno stari ljudje prav radi spominjajo prav na dan sagra.

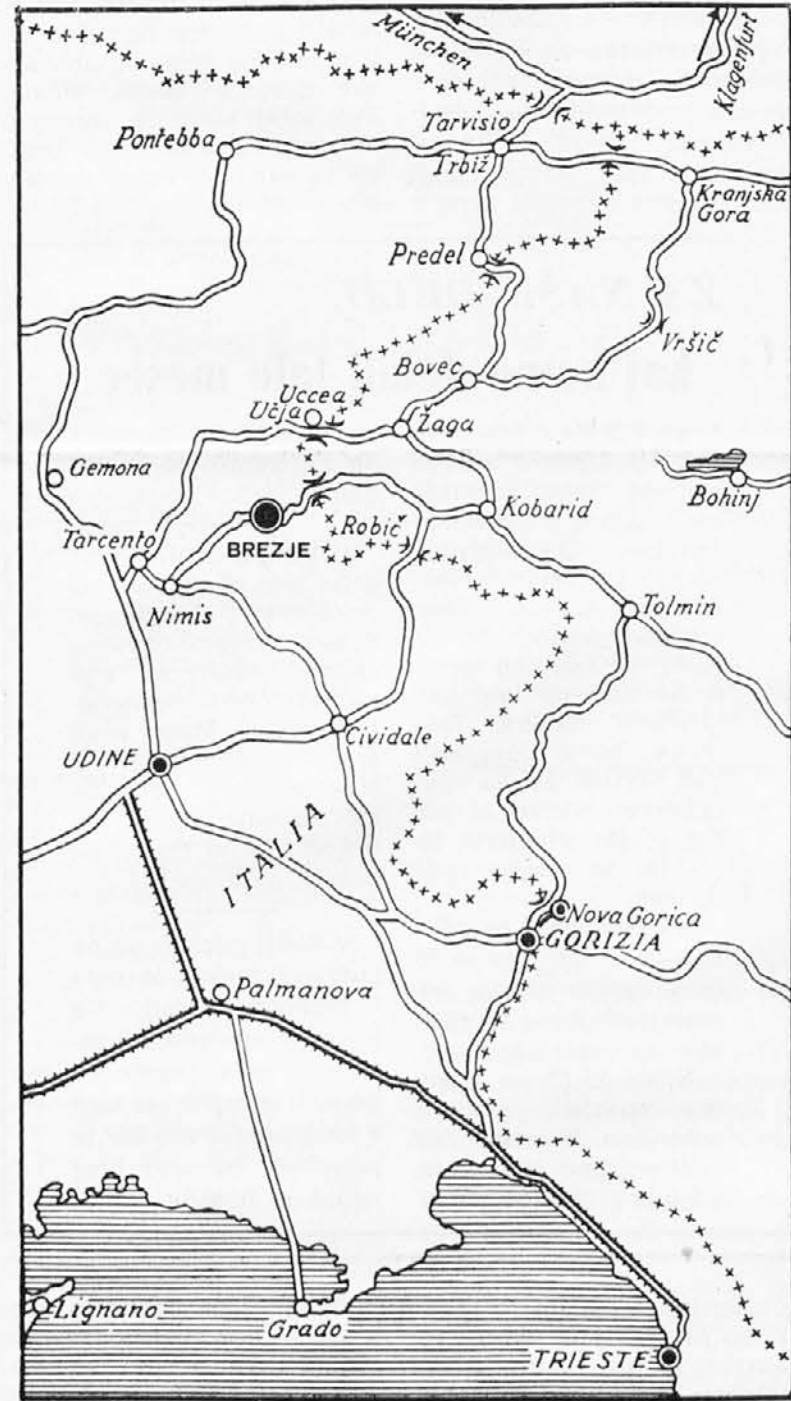
Kaj sta nam povedala najstarejša Brežana

Življenje je sposebno težko za stare ljudi v Brezjah. Najstarejši vaščan je 81 letni Toni Drjenar, njegov brat Mikel je star pa 79 let. Mikel nam je tožil, da je bil v vojski skoraj sedem let. Boril se je na goriški fronti v Vrtojbi, na Kuku in na Krasu. Dve leti je bil v vojni tudi v Libiji in to v letih 1911-12. Ko je odločil vojaško suknjo, je moral takoj od doma po svetu, da je mogel preživljati družino. Obhodil je skoraj celo Evropo, saj je bil v Franciji, Nemčiji, Belgiji, Švici in nekaj let celo v Afriki. Trdo delo na tujih tleh mu je seveda vzelo moči in danes čuti posledice in težko hodi. Takole nam je prijazni Mikel pripovedoval: «San naredu sedanj let uere. Dvje ljeti tu Libiji anu pet ljet tle tu Taliji. Za usè to tarpenje so mi dali «kavaljerat di Vittorio Veneto», s tikerim se vje to se ne more živiti. San star, invalid anu, če čem živiti muoran še djelati. No mi dajejo 24.000 lir penziona na mjesac, a s tjem no moremo se preživiti ja anu žena'. Muoj sin anu hči so šli po svjetu. Sin o živi tu Šviceri, hči pa tu Franciji, v Parizu. Muoji otroci, ke so po svjetu, mi ne morejo nič pomagati, zak' no majò suò famejo».

Njegov brat Toni pa je samec in ima tudi malo pokojnino, s katero se preživlja. Čeprav je najstarejši mož v Brezjah, opravlja še vsa poljska dela in pomaga sosedom, da se lažje prebija skozi.

Ko bodo pomrli ti najstarejši ljudje, bo v Brezjah zares žalostno. Komu se bo še splačalo kopati po njivah, kositi seno in cepiti drva? Prav gotovo bodo tudi ti zadnji prebivalci utekli iz te hribovske vasi na ravnino ali kam drugam. Že sedaj je malo njivic obdelanih, prerašča jih grmovje in frata, končno pa tudi prej niso dajale dosti pridelkov, ker

je zemlja kamenita. Nekdanj so se seveda preživljali največ z živinorejo, danes je pa tudi ta propadla, kot smo v začetku povedali. Predvidevamo torej, da bo življenje v Brezjah kmalu usahnilo in bo zopet tukaj postala puščava, kot pod oblastjo Beneške republike, ko je Brežane pomorila strašna kolera in se je rešilo le par družin, ki so se izselile v Krnahto. Takrat so oblasti uničile vas, da bi zatrle to nalezljivo bolezen. Po večdesetletjih so se te družine zopet vrnile v Brezje in znova postale na noge domačije.

Težno pismo emigranta

Kar nahorduam se naših gorà
ustavja se mi kri u žilah usà.
Sàrce u petu to močno mi udarja
anu to nje mi vergonžije mojega jokanja.
Sudàn par kopanju čarbona
an potem še u fabrik madona.
Nahorduam se ljepo tjeħ večerou,
ko san klečau na suojih koljenih:
Pieu san Bogà,
de ne bi maj bi emigrant!
A ja njesam mòu te srenče,
muòu san tej usi družje od duoma,
nàs, kar gre človek na Luno,
de se uodinjam skorjico kruha.

NOVI VELIKI AUDI 100 KOMFORTNO POSLOVNO VOZILO

sprednji pogon — majhna poraba — hitri pospeški — visoka potovalna hitrost — odlična lega na cesti

AUDI 100 AUDI 100 S AUDI 100 LS

1760 ccm	1760 ccm	1760 ccm
80 KM	90 KM	100 KM
0-100 km/h v 13,5 sek	0-100 km/h v 12,2 sek	0-100 km/h v 11,9 sek
potovalna hitrost 156 km/h	potovalna hitrost 165 km/h	potovalna hitrost 170 km/h
8,9 l na 100 km	8,9 l na 100 km	8,9 l na 100 km
navaden bencin	super bencin	super bencin
serijska oprema	special oprema	luksuzna oprema

varna in ekonomična vožnja

INFORMACIJE IN PREIZKUSNE VOŽNJE PRI AUTOCOMMERCE LJUBLJANA, TRDINOVA 4.

in, pri predstavnih Autocommerce: Beograd, Kataniceva 18 — Zagreb, Varšavska 4 — Sarajevo, Kralja Tomislava 19 — Novi Sad, Bul. M. Tita 9 — Skopje, Orce Nikolic 29 — Rijeka, Račkog 28 — Split, Ulica prvoboraca 101 — Koper, Verdijeva 2

SPREHOD SKOZI SLOVENSKO KNJIŽEVNOST

FRAN LEVSTIK

Letos poteka 140 let, odkar se je v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah rodil pesnik pripovednik, dramatik, kritik, jezikoslovec in politični publicist Fran Levstik. Ker se je že kot deček odlikoval v šoli, ga je poslal oče, reven kmet, v ljubljansko gimnazijo, ki jo je končal 1853. leta. Po gimnaziji se je odločil vstopiti v semenišče in 1854. leta zares odšel v Olomouc na Češkoslovaškem, vendar je tu ostal le do leta 1855, ker so ga izključili iz bogoslovja zaradi ovadbe ljubljanskega gimnazijskega kateheta Globočnika. Globočnik ga je ovadil zaradi njegove pesniške zbirke, ki je izšla 1854 leta in je predstavljala, po izidu Prešernovih poezij 1847. leta, drugi največji dogodek v slovenski književnosti.

Po izključitvi iz bogoslovja se je začela Levstikova trnova pot slovenskega naprednega intelektualca, ki se je moral preživljati z najrazličnejšimi službami, pri vsem tem pa je vztrajno pisal in snoval. Po pesniški zbirki, ki pomeni vse-kakor prodor novega pesniškega duha v razvoj slovenske poezije je zlasti znameniti

to Levstikovo delo »Popotovanje od Litije do Čateža«, v katerem je, v potopisni obliki, pravzaprav razgrnil kar celoten kritični program za nadaljnji razvoj slovenske književnosti. Tako je v Popotovanju postavil zahteve po slovenskem romanu, slovenski dramati, slovenski noveli in marsikaj od tega tudi sam napisal. Zlasti pa je pomemben njegov vpliv na Jurčiča, saj je prav Jurčič na podlagi Levstikovega programa ustvaril prvi slovenski roman »Deseti brat«, dočim je Levstik s svojo, danes že klasično in znamenito novelo »Martin Krpan«, sam konkretno pokazal, kako je treba pisati kleno, resnično in visoko umetniško slovensko prozo. Podobno je storil tudi v dramatik, saj je njegov Tugomer še danes na repertoarju slovenskih gledališč in predstavlja prvo originalno slovensko tragedijo po zledu najboljših svetovnih tragedij. Pomembna za razvoj slovenske književnosti je tudi njegova kritična misel in s svojimi kritikami slovenskega pisanja in jezika nam je Levstik spet kot prvi predstavil vzorec moderne, znanstvene in poglobljene kritike. Toda Levstikov vpliv in pomen ni segal samo na književnost. Uveljavljal se je prav tako kot jezikoslovec, s tenkim posluhom za slovenski jezik in njegove izrazne lepote ter je tudi na tem področju ogromno prispeval k razvoju slovenskega jezikoslovja.

Levstik je bil zares vsestranski. Bil je tudimed prvimi slovenskimi časnikarji in satiriki, zato je prav tako pomembno njegovo mesto v zgodovini slovenskega novinarstva. In tudi na področju slovenskega gledališča stoji na čelu zapisano Levstikovo

ime, saj je z aktivnim delom v slovenskem dramatičnem društvu mnogo prispeval k ustanovitvi prvega slovenskega poklicnega gledališča, kar je zopet odprlo prve strani zgodovine slovenskega gledališča nasproh.

In na koncu ne smemo pozabiti, da je bil Levstik tudi zelo aktiven in napreden politik. Zato ni nič čudnega, če ga najdemo med glavnimi organizatorji slovenskih tabornikov pred sto leti, tistih tabornikov, ki so kot gibanje vsega slovenskega naroda prvič pokazali osveščenost in državo-

tvornost slovenskega ljudstva, ki je na taborih manifestiralo zahtevo po združenju Sloveniji in konceptu slovenske državnosti, ki se je uresničil do kraja šele danes, po stotih letih. In tudi temu političnemu gibanju je Levstik vtisnil pečat svoje osebnosti.

Zato ni nič čudnega, če je imel zaradi svoje naprednosti in doslednosti mnogo sovražnikov, ki so mu škodovali kjerkoli so mogli. Zavoljo vsega tega je moral v prerani grob in je umrl v Ljubljani 16. novembra 1887, kjer je tudi pokopan.

Izreden porast občinstva pri gledaliških predstavah v Furlaniji - Julijski Benečiji

Furlanija - Julijska Benečija ni občutila krize, ki je zajela skoro vso Italijo na področju dramskih gledaliških predstav. Nasprotno, upravičeno lahko rečemo, da tako v Trstu kot skoraj povsod v deželi zanimanje za gledališče skokoma narašča, kot dokazuje rastoče število obonmajev. Po najnovejših statistikah, ki se nanašajo na sezono 1970-71 (končala se je 30. junija), je bilo lani v Trstu 11.748 abonmentov za dramsko gledališče, torej en abonment na 25 prebivalcev. V vsej deželi je število abonmentov znašalo 16.739. Gre za znaten skok, če upoštevamo, da je v prejšnji sezoni bilo v Trstu samo 7.485 abonmajev in znatno manj v preteklih sezonah: 5.346 v sezoni 1968-69, 4.284 v sezoni 1967-68, 3.601 v sezoni 1966-67, 1.817 v sezoni 1965-66.

Podatki glede abonmajev v pretekli sezoni izgledajo tako: 11.748 abonmajev za gledališče Rossetti in 1.106 abonmajev za tržaški Avditorium; 475 abonmajev v Vidmu, 661 v Gorici, 166 v Gradiški, 118 v Gradcu, 207 v Latisani in 1.250 v Pordenonu, Sacile, Maniagu in Spilimbergu.

K razvoju dramske dejavnosti v Furlaniji - Julijski Benečiji so prispevale tudi razne pobude deželne uprave, najprej z deželnim zakonom št. 23 iz leta 1965 in zdaj pa z zakonom št. 11, ki je stopil v veljavo 2. junija 1969, ki predvideva razne posege za razvoj kulturne dejavnosti na splošno in prispevke za ohranitev, valorizacijo in povečanje bibliografskega, zgodovinskega in umetniškega bogastva ter za razvoj visokošolskega študija in znanstvenoraziskovalnega dela. Isti zakon, ki med drugim predvideva ustanovitev gledališke deželne ustanove, pooblašča deželne organe na podelitev letnega prispevka omejenjeni ustanovi v znesku 10 milijonov lir letno ter predvideva tudi fi-

nansiranje posebnih letnih programov za posege na področju kulturnih prireditvev. Ustanova je začela delovati že proti koncu leta 1969 ter je usmerila svoje delo predvsem v razvoj gledališke dejavnosti v manjših krajih naše dežele. Ena prvih pobud ustanove je bila v pospeševanju preureditve kinematografskih dvoran. Številne so namreč v preteklosti lahko sprejemale tudi amaterske odre, toda potem so propadle. Ponovno so bile usposobljene za gledališko dejavnost nekatere dvorane na Goriškem in v videmski pokrajini, predvsem z dobavo kulis ter druge opreme. Ustanova je dala poleg tega izdelati tudi montažni oder za predstave na prostem, kar so že izkoristili med letošnjim poletjem.

Gledališka ustanova Furlanije-Julijske Benečije, kateri predseduje Videmčan Rodolfo Castiglione, ima predvsem nalogo vzporejati gledališko dejavnost na celotnem področju dežele ter pospeševati politiko gledaliških predstav v manjših središčih.

Drobni nasveti

Krompirjev pire iz mladega krompirja ni nikoli tako okusen kot iz starega. Mlad krompir raje pecite ali kuhajte neolupljen.

Madeže od sladoleda odstranimo tako, da jih najprej speremo z mrzlo vodo, nato s toplo milnico.

Madeže od paradižnika sperite z mrzlo vodo, madež nato premažite z glicerinom, čez pol ure pa ga podrgnite z vročo milnico.

Osnutek ukrepov v korist slovenske skupnosti

Za uzakonitev manjšinske zaščite

Pred kratkim so tudi naše, slovenske organizacije sprejele predlog osnutka ukrepov v korist slovenske jezikovne skupnosti v avtonomni deželi Furlaniji-Julijski krajini.

Sprejetje tega predloga je narekovalo nujnost, da se na podlagi človekovih pravic in ustavnih določb republike Italije zagotovi vsesplošna manjšinska zaščita in s tem obstoj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Pri tem so naše organizacije tudi upoštevale položaj nemške narodnostne skupnosti v deželi Tridentinsko-Južni Tirolski po sprejetju »paketa« ukrepov v njeno korist. Omenjeni »paket«, zakonov štiti nemško skupnost do najvišje stopnje, ki je bila dosežena v sedanjih političnih in družbenih razmerah v naši republikli.

Naše bralce bo gotovo zanimalo, kaj prinaša predlog osnutka ukrepov v korist slovenske jezikovne skupnosti v avtonomni deželi Furlaniji-Julijski krajini. Osnutek deloma integralno prinaša določbe, ki veljajo za južnotirolske Nemce, deloma pa je zaradi drugačnih razmer prirejen, vendar upošteva duha južnotirolskega »paketa«. Prepričani smo zato, da bo osnutek, oziroma kasnejši ukrepi,

vplival na to, da bodo Slovenci in vsi, njim naklonjeni državljanje italijanske narodnosti, bolj pogumni, vztrajni ter samozavestni v boju za uzakonitev manjšinske zaščite.

Ko pozdravljamo osnutek ukrepov v korist slovenske jezikovne skupnosti, pa hkrati izjavljamo, da se ne bomo mogli odreči zahtevi, da bi tudi po morebitnem sprejetju navadnega državnega zakona terjali globalne zaščite, ki ima danes otipljive oblike prav v pričujočem osnutku v korist naše jezikovne skupnosti.

Zadovoljni smo, da so se stvari v tem smislu premaknile naprej, vendar pa ugotavljamo, da prihaja do njih razmeroma pozno, čeprav so bile že zdavnaj podane vse zakonske in celo ustavne možnosti, ki pa doslej, iz najrazličnejših vzrokov, niso bile izvajane. V tem smislu osnutek ukrepov v korist slovenske jezikovne skupnosti nikakor ne predstavlja nobene posebne zahteve ali privilegijev, temveč je le logična posledica tistega, kar nam zagotavlja že naša sama republikanska ustava v svojih členih. Gre torej samo za izvajanje in uresničevanje duha ustave in ustavnih načel italijanske republike.

ZA NAŠE DELO

Kaj bomo delali tale mesec

NA POLJU začnemo in tudi končamo s setvijo pšenice. Sejati jo moramo v dobro pripravljeno zemljo. Uporabljajmo zdravo in razvito seme. Pšenico moramo pred setvijo razkužiti. To se pravi, da moramo uničiti na semenu vse kali glivičnih bolezni. Tale mesec bomo pospravili tudi koruzo. Že na njivi odberimo storže za seme in jih shranimo tako, da ne morejo miši do njih.

Ne puščajmo na njivi koruznice, ker imamo od tega dvojno škodo: segnje nam krma in zaležejo se razni škodljivci. Njive, ki jih ne mislimo posejati, globoko preorjimo. Po travnikih odstranjujemo kamenje, uničujemo mah in porav-

navajmo krtine. Gnojimo jih z gnojnico in superfosfati.

V VINOGRADU po trgatvi trto okopljimo, da uničujemo škodljivce. Konec oktobra moramo »suho« cepljene trte zagrniti preko cepljenega mesta. Stare vinograde začnimo gnojiti, z obrezovanjem počakamo, da listje odpade. Ponekod trte po trgatvi še enkrat poškrope.

V KLETI pazimo, da ne pustimo zraku dostopa h kipečemu vinu. Če smo pri trgatvi ločili zelene in gnile jagode od zdravih in zrelih ter smo v kleti uredili vse kar je potrebno, bo vino brez napak in bolezni.

Rojstna hiša Frana Levstika v Retjah pri Velikih Laščah.

France Bevk

Kaplan Martin Čedermac

24

Čedermac se je ustavil in zastrmel v tenjo pred seboj. «Kaj so hoteli?».

«Katekizme so pobirali».

Kaplan se ni začudil — ničemur več bi se ne bil čudil — vendar ga je bridko stisnilo za srce.

«Ali so bili tudi v kaplaniji?».

Tudi. Baje so vse prevrgli, a ničesar našli».

«V moji odsotnosti? Tega ne bi bili smeli!» se je razhudil. «Pa kaj se oni menijo», je zamahnil s palico in stopil dalje. «Ali so bili po vseh hišah?».

«Po vseh. Še tam so povpraševali, kjer ni otrok».

«In ljudje?».

«Ljudje?» je Vanc znova pljunil. «Ljudje. Dali so katekizme. Ne bi jih hoteli vsi dati, a oni so dobro vedeli, da jih imajo. Neki hudič jim je vse povedal. Toda jaz ga nisem dal, »se je zasmel. Vrgel sem jim neke stare krpe, iz katerih sem se še jaz učil. Moji otroci ne bodo ostali brez nauka, pa če naj jih opolnoči budim in učim», se je razburil. «Če bi bili vsi kakor jaz, bi jim s koli dali katekizme...».

«Bolj previdno!» se je Čedermac ozrl. «Tiše!».

«Vi me ne boste izdali!».

«Jaz ne! Pa te noč lahko izda. Včasih tudi noč nateguje ušesa».

Kaplan je po strani začudeno pogledoval kovača. Misli je, da ga pozna, a zdaj mu je bil nenadoma kot uganka. Kdo naj ga razume?

«Glej, pa sem mislil, da ti ni do tega», je glasno izgovoril svojo misel. «Da ti ni do katekizma in do nauka...».

«Saj vedno hodim v cerkev. Ali ne hodim?».

«Pač. Zato, da bi me ujel za kako besedo».

Vanc se je široko zasmel.

«To je resnica», je priznal po premolku. «Tudi zato, a ne samo zato. Sem že tak, da nunc ne morem trpeti, zoper Boga pa nikoli nisem rekel nobene besede».

«Pa kaj so ti storili duhovniki».

«Meni nič. Jezi me, ker nočejo vedeti, da so tudi ubogi na svetu. Pa bi se prav oni morali potegovati za siromake».

«Moj Bog!» je vzkliknil Čedermac. «Vanc, ali si ob pamet? Koliko stoletij ne oznanjamo ničesar drugega kakor ljubezen do bližnjega. Ničesar drugega kakor ljubezen do bližnjega! Vedno rotimo bogate, naj imajo odprte roke, naj dajejo ubogim...».

«Ako bi bogatini slušali. Pa so gluhi. Pa še to ne bi zadostovalo. Kaj bi nas poniževali z miloščino od tistega, kar so ukradli! Če bi bili duhovniki z nami, cerkvena bandera bi nosili, litanije bi prepevali, ko bi šli v boj za pravice».

«Cerkev se ne more spuščati v take boje. Ona je za vse, za ubožce in bogatine».

Vanc Rakar je nekaj časa bolščal predse, nato je ugovarjajoče stresnil z glavo, rekel pa ni nobene.

Čedermac je gledal v kamenje na klancu in razmišljal. Vanc je bil morda naiven prevratnež, a v svojem bistvu

poštenjak, z ostrim socialnim čustvom; eden izmed redkih, ki so pripravljeni tvegati vse za svoje prepričanje. Gospod Martin je čutil, da mu je morda bližji kakor kdorkoli v vasi. Poznal je ubožstvo in krivice, a o tem nikoli ni globoko razmišljal, še manj, da bi se temu s silo upiral. Boj zoper obstoječi red je imel za brezboštvo. Toda v tem trenutku so se kovačeve besede čudno ujemale z njegovimi občutki, četudi mu je še vedno ugovarjalo na dnu duše.

«Saj razumem», je zategnil. «Saj vse razumen. Toda bojevati se je treba v mejah zakonov».

«Saj veste, kako!» je vrgel Rakar malce zadirčno. «Le bojujte se za slovenske pridige v mejah zakonov! Rado-veden sem, koliko boste dosegli».

Moj Bog, kako je bilo to resnično! Gospod Martin je to stokrat občutil.

«Menda bo zmeraj tako na svetu», je vzdihnil. «Nikoli ne bo vse prav».

«Ne!» je Rakar odločno odsekal. Pravica mora zmagati».

Ta goreča vera v pravico je Čedermaca prijetno iznenadila; bila mu je v tolažbo.

«Res, Vanc! Tako bi moralo biti. Če bi bili vsi ljudje enakih misli, bi bilo to lahko. Pa niso. Saj vidiš, kako je. Še pri nas se najdejo ovaduhi, ko bi človek mislil, da je vse enako zadelo...».

«Ovaduhi ne bo več dolgo strašili v Vrsniku», je rekel kovač zagrizeno. «Vem, kdo je. S prstom bi ga lahko pokazal».

Kaplan se je zopet ustavil in pogledal Vanca.

«Kdo?».

«Vam lahko povem. Birtič!».

za naše mlade bralce

ZLATI KRUH

(Slovaška pravljica)

DVE DRUŽINI

Nekoč je živela vdova, ki je imela zelo lepo hčer. Mati je bila skromna in ponižna, hčerka pa prevzetna deklica. Prišlo je mnogo snubcev, toda nihče ji ni bil všeč. Čim več fantov se je sukalo okoli nje, tembolj je vihala nos.

Neke lune noči se je mati prebudila. Hčerka je ležala ob nji in spala. Mati je gledala svojega lepega otroka, ko je opazila, da se deklica v snu srečno nasmeha.

— Le kaj se ti sanja, da se tako ljubko smeje? si je mislila mati in spet položila glavo na blazino ter zaspala.

Zjutraj pa je vprašala hčerko:

— Povej mi no, kaj se ti je sanjalo ponoči, da si se tako pristrčno smehljala?

— Kaj se mi je sanjalo? Ej, sanjalo se mi je, da se je pripeljal gospod v bakreni kočiji in mi dal prstan z dragulji, ki so se svetili, kot zvezde na nebu. In ko sem šla po cesti, so ljudje gledali samo mene.

— Otrok, otrok, kakšne visokoleteče sanje sanjaš, je rekla stara mati in zmajala z glavo. Deklica pa je vesela šla na delo.

Zvečer se je pripeljal na njeno dvorišče kmečki sin in jo zasnuhil. Materi je bil snubec všeč, hčerka pa je rekla: — Če bi se pripeljal z bakrenim vozom in mi poklonil prstan z dragulji, ki se svetijo kot zvezde na nebu, pa še ne bi šla s teboj.

Ženin se je pobit odpeljal, mati pa je hčerko okarala.

Tudi to noč se je mati zbudila in slišala, kako se hčerka v sanjah tiho smeje.

— Le kaj se spet sanja deključ? je mislila mati in dolgo ni mogla zaspati. Zjutraj, ko se je hčerka umivala, pa jo je vprašala:

— Hčerka, ljuba hčerka, le kaj se ti je sanjalo ponoči, da si se smejala v snu.

— Kaj se mi je sanjalo, ej, sanjalo se mi je, da se je pripeljal gospod v srebrni kočiji. Poklonil mi je srebrni šapelj in me zasnuhil. Ko sem šla po cesti, so vsi ljudje gledali samo mene.

— Le kaj govoriš, otrok moj, jo je karala mati, toda hčerka je že zaprla vrata za seboj, da ji ne bi bilo treba poslušati materine pridige.

Se tisti dan se je pripeljala na vdovino dvorišče gospodarka kočija in grajski sin je prišel snubit vdovino hčer. Mati je bila presrečna, hčerka pa ga je zavrnila:

— Če bi prišli pome s srebrno kočijo in mi prinesli srebrni šapelj, pa ne bi šla z vami.

Snubači so se priporočili in odpeljali. Mati je pokarala hčer in tožila:

— Dekle, dekle, kaj bo s teboj? Prevzetna si, ne bo se dobro končalo.

Hčerka pa se je norčevala iz njenih skrbi.

Tretjo noč je spet ležala mati ob hčerki, toda od hudih misli ni mogla zaspati. Tedaj se je dekle v sanjah na ves glas zasmejala.

— Le kaj se sanja nesrečnemu otroku, je vzdihnila mati in je bedela do jutra.

Zjutraj pa je vprašala hčerko:

— Le kaj se ti je sanjalo ponoči, da si se na ves glas smejala?

— Ne povem, je rekla hči, saj me boste spet kregali.

— Kar povej, je mislila mati.

— No, sanjalo se mi je, da se je pripeljal ženin v kočiji iz samega zlata. Prinesli so mi zlato obleko in vse je gledalo za menoj.

Mati je vila roke, hčerka pa je skočila iz postelje in tekla iz izbe, da ji ne bi bilo treba poslušati materinega tarnanja.

Tega dne pa so se na dvorišče pripeljale tri kočije: bakrena, sebrna in zlata. V prvo je bil vprežen par, v drugo dva para, in v tretjo kočijo štirje pari belih konj. Iz prvih dveh kočij so skočili paži v rdečih hlačah in zelenih kapah, iz tretje kočije pa lep gospod, oblečen v obleko iz čistega zlata. Zaprošil je vdovo za roko njene lepe hčerke. Hči pa je pomislila: to je tisti, o katerem se mi je sanjalo. Prinesla mu je iz svoje izbe nevestin šopek v znamenje, da ji je ženin všeč. On pa ji je dal prstan z dragulji, ki so se svetili kot zvezde ponoči, srebrni šapelj in obleko iz čistega zlata. Nevesta se je šla preobleči, mati pa je zaskrbnjeno vprašala ženina:

— Kakšen kruh bo pa jedla moja hči?

— Kruh je pri nas bakren, srebrn in zlat. Izbirala si ga bo, je odvrnil ženin.

Mati se je začudila. Nič ni rekla, toda skrbelo jo je. Hčerka pa je brezskrbno pri-

šla iz svoje izbe, oblečena v zlato obleko, bila je lepa kot še nikoli.

Ženin jo je prijel za roko in odpeljali so se, ne da bi se poljubili in poslovili.

Mati je stala na pragu in jokala.

Svatbene kočije pa so drdale po široki beli cesti, dokler se niso ustavile pred visokimi skalinami. V skali je bila odprtina, široka, in visoka kot mestna vrata. Skoznje so zapeljali in nato se je zemlja stresla, stemnilo se je, da se je nevesta v strahu oklenila ženina.

— Ne boj se, jo je pomiril, kmalu bo svetlo kot podnevi. Od vseh strani so pritekli palčki v rdečih hlačah in zelenih kapah, svetili so s prižganimi baklami in pozdravljali svojega gospodarja. Šele sedaj je spoznala lepota, s kom se je poročila.

Iz temne votline so zapeljali v neskončne gore, ki so se dvigale proti nebu, toda vse smreke, jelke, bukke in gore so bile svinčene.

Iz svinčenih gozdov in gora so se pripeljali na širo jaso, kjer je stal imeniten grad, ves srebrn in zlat. Vanj je ženin peljal nevesto, se ji poklonil in dejal: — Vse to je tvoje.

Ker je bila nevesta utrujena in lačna, se je razveselila, ko so palčki pogrnili zlato mizo za kosilo. Sedli so za mizo in prinesli bakrene, srebrne in zlate jedi. Vsi so jedli, le nevesta ni mogla. Popsila je za kosček kruha.

— Takoj, ljuba moja, je

dejal ženin in ukazal palčkom, naj prinese nevesti kos kruha. Prinesli so ji najprej bakrenega, nato srebrnega in nazadnje še zlatega kruha. Toda nevesta ga ni mogla jesti, čeprav je bila strašno lačna. Solze so ji tekale po lepih licih, toda ženin ji je dejal:

— Nič ti ne pomaga jok in stok. Kakor si si postlala, tako boš ležala.

Nvesta je ostala pod zemljo, lakota jo je pestila, ker je hrepenela le po zlatu in ni znala spoštovati zemeljskega kruha.

Le tri dni na leto je smela pod svetlo sonce, tiste tri dni vsako leto, ko je njen mož in gospodar podzemeljskih rud odprl vrata v svoje zakladnice. Takrat je stekla na beli dan in prosila za skorjice suhega kruha.

V NOVO ŠOLSKO LETO

Vsi z veseljem v novem šolskem letu smo se v šoli zbrali,

da bi znanja novega, učenosti nove zopet si nabrali;

vsil marljivi nove knjige, zvezke nove bomo spet vzljubili,

da iz njih veliko pametnega, novega bi se naučili,

da v ponos bi staršem in pa naši šoli, prav zares vsi bili.

NOVICA

Medved se je nekoč otepal sitnih muh. A se je tako nerodno otepal, da se je s kremplji oprasnil po nosu. Pričela se je kaplja rdeče krvi. Medvedka, njegova žena, je bila huda, pa mu je rekla: «Neroda!».

Medved pa je samo zabrunjal in odšel proti gozdu, da si nos shladi.

Tam ga sreča volk in ga pozdravi: «Kaj je novega, striček?».

«Eh!» se začudi volk in se hitro odpravi proč. Spotoma premišljuje, če se je medved res samo oprasnil po nosu. Ko tako premišljuje, sreča lisica.

«Dober dan, boter!» ga pozdravi lisica. «Kaj je novega?».

«Hm!» odgovori volk. «Čudne reči se godijo po svetu! Grem po gozdu pa srečam strika medveda. Jezno je brunjal in vso glavo je imel obvezano. Pravi, da se je oprasnil po nosu. Ves je krvav!».

«Hov!» zalaja lisica. Ona beži z novico iz gozda. Pa zagleda zajčka v travi. Dober dan, kratkorepec!».

«Bog daj, zvitorepka!» odgovori zajček. «Kaj je novega?».

«Medved se je stebel z medvedko in mladiči!» pove lisica. «Pa so mu mladiči potegnili kožo z glave, da je čisto krvav. Težko bo kaj z njimi!».

«Joj, joj, joj!» se začudi

zajček in odskače proti vasi. Tam skoči čez plot in pozdravi mačko: «Dober dan, tetka!».

«Bog se nas usmili!» pozdravi muca. «Kaj je novega?».

«Pri medvedovih je pokolj!» odgovori zajček. «Mladiči so se uprli medvedu in medvedki. Mladiči so medveda tako zdelali, da se zvija v bolečinah. Vse krvavo je po tleh. Vsak čas bo mrtev. In tudi medvedka si rane obilzuje!».

«Mijav!» se začudi muca in zbeži v hišo. Tam zagleda učeno papigo: «Ali že veš? Medvedki so se uprli. Raztrgali so medveda na deset kosov, medvedko pa na štiri. Ves brlog je poln mesa in krvi!».

«Bog daj, dolgohec!» odrešči papiga in skoči na okno. Pod oknom zagleda vrano in ji zakliče: «Skrij se, vrana! Medvedki divjajo po gozdu. Medveda so najprej raztrgali na drobne kose, potem pa so kose požrli. Tudi medvedki niso prizanesli. Zdaj pa se med sabo koljejo ter morijo, ves gozd je krvav in kosi mesa leže kar tako po tleh!».

«Kra!» se prestraši vrana in odleti k srakam povedati novico. Srake zakrakajo, se dvignejo v zrak in razneso po vsem svetu novico:

«Medvedki so se poklali med sabo. Nihče ni ostal živ. Najprej so si glave potrgali, potem pa še tace in telo. Na drobne kose so raztrgali vsa-

kogar, ki se jim je približal. Vse zajce in zajke, lisjake, lisice, volkove, volkulje, vse so poklali in požrli. Ves gozd je rdeč od krvi. Krvi pa se je toliko, nabralo, da teče iz gozda kakor hudournik!».

SKOPI GOSPODAR (Letonska pravljica)

Nekoč je bil gospodar. A kako skop je bil - ni moči povedati!

Vsak klas je bil preštet. Ptice selivke niso dobile niti enega zrna od njegovega pridelka, a kar se tiče ljudi - ni da bi govorili!

Nekoč zvečer je šel gospodar pregledovat ključavnice pri svojih kaščah in shramba. Nenadoma je zaslišal, kako se nekdo v hlevu pogovarja. Obstal je. Uho je kar prižl na steno.

Bile so krave, ki so se pogovarjale v hlevu.

Prva krava je rekla:

«Dobro krmo bomo imeli pozimi. Le koliko žita je ostalo v slami!».

Druga ji je odgovorila:

«Res, dobro krmo, tečno. Nič manj ko deset mernikov žita je ostalo v slami!».

Ko je gospodar to zaslišal, je šel hlapce buditi. Vse je nagnal na pod in jih je najprej samo po hrbtu s palico,

Na hribčku je stala hišica. V njej je prebivala koklja s štirimi piškami.

Nekoč je koklja zgodaj vstala in je vprašala piške: «Katera mi pojde po vodo?».

Piške so se spale. Nobena ni hotela vstati in prinesiti vode.

Koklja je sama šla po vodo. Ko se je vrnila, je vprašala: «Katera mi hoče pomesti po hiši?».

Piške so se spale. Nobena se ni dotaknila metle.

Koklja je sama pometla po hiši: Potem je vprašala: «Katera mi prinese drv iz drvarnice?».

Piške so skakale po hiši. Nobena ni hotela prinesiti drv.

Koklja je sama prinesla drva k štedilniku. Potem je vprašala: «Katera mi bo pomagala skuhati zajtrk?».

Piške so tekale po dvorišču. Nobena ni hotela pomagati mamic.

Koklja je tedaj sama zakurila in skuhalo zajtrk. Opoldne je pripravila kosilo, zvečer pa še večerjo. Nazadnje je bila utrujena od dela, da jo je vse bolelo. Še vrata je pozabila zakleniti. In kokošja družina je zaspala.

Tudi na drugem hribčku je stala hišica. V njej je prebivala stara lisica s štirimi lisičkami.

Tisti večer so te štiri lisičke tožile: «Lačne smo, kako smo lačne! Od lakote nam bo slabo, da še zaspali ne moremo!».

«Pojdem in vam kaj prinesem», je dejala stara lisica. «Tam na drugem hribčku je hišica. V njej stanuje koklja s štirimi piškami. Tja pojdem in jih vse polovim v vrečo, pa jih prinesem vam, da boste site. Medtem pa bodite mirne in pridne!».

Mlade lisičke so poskočile od veselja. Stara lisica pa je vzela vrečo in se napotila k hišici na drugem hribčku.

Bila je tema. Kolja in piške so spale v hišici. Tedaj se je priplazila stara lisica. Vrata niso bila zaklenjena in tiho jih je odprla. Za se-

boj jih je zaprla in zaklenila. Zakadila se je po hiši. Prebudila se je vsa kokošja družina. S krikom in vikom so kolja in piške begale po hiši, a nič jim ni pomagalo. Vse po vrsti jih je lisica polovila in potlačila v vrečo. Spet je odklenila vrata in z vrečo na rami odhitela domov.

Veselo je zapela: «Moje ljube lačne lisičke, v vreči vam nosim takšne ptičke,

ki pojo čivčiv, kokodak, rad jih poslušajo želodček vsak!».

Ko pa je lisica dospela domov, jo je veselje minilo. Male lisičke niso bile pridne. Prevrnile so mizo, stole in postelje. Ubile so lončeno skledo.

Stara lisica se je razjezila: «Niste me ubogale! Teple ste se in škodo ste delale. Ne dam vam večerje, lačne pojedite spat!».

Položila je polno vrečo k vratom, lisičke pa so morale takoj zaspati.

Ponoči je koklja s kljunom in kremplji razparala vrečo in skočila iz nje. Za njo so poskakale še piške. Vrata niso imela ključavnice in so se dala odpreti. Koklja je s piškami tiho pobegnila domov. Vse so se srečno rešile.

Koklja je zjutraj vstala, zbudila je piške in ih vprašala: «Katera mi hoče danes pomagati pri delu?».

«Jaz, jaz, jaz!» so vpile piške.

Prva piška je šla po drva. Druga piška je prinesla vodo. Tretja piška je pometala po hiši. Četrta piška je kuhala zajtrk. Vse piške so delale. Rade so pomagale mamic. Bile so pridne. Pri delu so pele:

«Rade gremo po vodo, hišico pometemo, rade drva nosimo, kuhati pomagamo, ker imamo mamico rade prav zelo».

Zvečer je lisica spet prišla pred hišo, toda vrata so bila trdno zaklenjena.

O repi

Dedek je nasejal repo; zrasla je velika, prevelika. Dedek je hotel repo izpuliti iz zemlje: potegne - vleče, izpuliti je ne more.

Na pomoč je poklical babico. Babica prime dedka, dedek repo: potegne, vleče, izpuliti je ne moreta.

Babica je poklicala vnukinjo. Vnukinja babico, babica dedka, dedek repo: potegne, vleče, izpuliti je ne morejo.

Mačka je poklicala miško. Miška mačko, mačka psička, psiček vnukinjo, vnukinja babico, babica dedka, dedek repo: potegnejo in jo izpulijo.

bico, babica dedka, dedek repo: potegnejo, vlečejo, izpuliti je ne morejo.

Psiček je poklical mačko. Mačka psička, psiček vnukinjo, vnukinja babico, babica dedka, dedek repo: potegnejo, vlečejo, izpuliti je ne morejo.

Mačka je poklicala miško. Miška mačko, mačka psička, psiček vnukinjo, vnukinja babico, babica dedka, dedek repo: potegnejo in jo izpulijo.

KULTURNI SPOMENIKI V SLOVENIJI

Slovenijo, ki leži v srcu Evrope, je slovenski pesnik Vodnik v začetku prejšnjega stoletja imenoval «Prstan Evrope»

Slovenijo, ki leži v srcu Evrope, je slovenski pesnik Valentin Vodnik v začetku prejšnjega stoletja imenoval tudi «Prstan Evrope». Tu na majhnem koščku sveta se združujejo tri značilne evropske kulturne sfere — alpska, mediteranska in panonska. V znamenju kontrastov, meja in izlivanj teh treh kulturnih prostorov bleste tudi neštevilni kulturni spomeniki, posejani po vsem slovenskem ozemlju.

Če bi rekli, da je Slovenija dežela srednjeveških fresk ali dežela svojstvene podeželske arhitekture ali dežela znamenj ali celo dežela gradov, se ne bi zmotili. Poleg tega ima Slovenija tudi vrsto mest, ki so v dandanašnji čas ohranila izrazit srednjeveški značaj. Spominimo se le beneško-gotskega in renesančno ugašenega Kopra, z bizantinskim obzidjem opasanega Pirana, poznogotskega vzdušja Kranja, Škofje Loke, Novega mesta, Radovljice, Ptuja ali baročne Ljubljane. Malodane v vsaki starejši cerkvi na slovenskih tleh so našli vsaj ostanke živopisnih srednjeveških fresk. Število baročnih oltarjev gre v tisoče. V petdesetih muzejih in pomembnejših zbirkah so shranjene dragocenosti, ki pričajo o burni zgodovini zemlje od sive davnine do današnjih dni. Na vzpetinah se blešče skromne podružnične cerkve, drugod spet gradovi in romantične razvaline ali pa sledovi nekdanjih gradišč in utrd.

Slovensko ozemlje je bilo že v prazgodovinskih obdobjih sila živo in tvorno. Ostanke iz kamene, bronaste in železne dobe sodijo med najzanimivejše v Evropi. Tu so v antiki cvetela lepa mesta Emona (Ljubljana), Celeia (Celje), Poetovio (Ptuj), savsko pristanišče Neviodunum (Drnovo pri Krškem), pri vasi Šempeter v Savinjski dolini so našli pomembno antično nekropolo s kiparskimi stvaritvami, ki sodijo v sam vrh rimske provincialne plastike. Na širokem trgu pred lepo poznogotsko dvoransko cerkvijo v Kranju so odkopali doslej največje staroslovansko pokopališče. Podobna odkritja so dvignila kulturni pomen mnogih drugih krajev in predelov. Vzemimo le svetovno znane Vače, kjer so v prej-

šnjem stoletju odkopali znamenito Vaško situlo. Na romantičnem otoku sredi Blejskega jezera so arheologi odkrili okamenelo zgodovino slovenskega sakralnega stavbarstva. Tu se drugo nad drugim kopičijo svetišča in gradbene faze od 8. stoletja do današnje baročne romarske cerkve.

V kasnejših stoletjih so se že izoblikovale poglavitne kulturne regije, ki jih v kulturi občutimo še danes. Obmorska mesta s svojo varianto romanske arhitekture so se bistveno razlikovala od umetnosti in arhitekture na ce-

lini. Na skrajnem vzhodnem robu Slovenije in na Štajerskem so zrasli spomeniki — cerkve, ki nosijo pečat plemiške kulture. Nasprotno pa je osrednja Slovenija, zlasti njen alpski del, razvila poljudno, izrazito nacionalno obarvano umetnost. Velike arhitekture — recimo gotske cerkve na Ptujski gori, Pleterjih ali v Stični, so kot poudarki v domačnosti navdahnjeni arhitekturi skromnih župnih cerkva in podružnic. Obenem pa so na strateških točkah, mnogokrat ne mestu prazgodovinskega gradišča zrasli močnejši gradovi in kasneje tudi cvetoča mesta.

priča o togi izolaciji nekdanje aristokracije; v domačem vzdušju cerkve na Muljavi lahko občudujemo znamenito fresko slikarja Janeza Ljubljanskega (iz l. 1456) in enega najlepših «zlatih oltarjev» pri nas, ki ga je leta 1674 izrezljal ljubljanski kipar Jernej Plumenberger; v taborski cerkvi v Hrastovljah nas pretrese Mrtvaški ples, ki ga je leta 1480 ustvaril čopič mojstra Janeza iz Kastva; povsod po Gorenjskem in marsikje v Primorju, celo v Furlaniji pa srečujemo pristrčne ljudsko naglašene freske mojstra Andreja iz Loke. Ob potovanju ob Slovenskem primorju nas spremljajo skromne kot iz enega kamna izklesane podružnice z množico bogatega kamnoseškega okrasja — sicer pa so kraški kamnoseki sloveli daleč po Evropi. Iz njihove tradicije izvira tudi umetnost najboljšega baročnega kiparja Franciška Robbe, iz Benetk, ki je delal za naročnike v Ljubljani, Celovcu, Zagrebu in drugod. In spet naletimo na kontraste.

Ob freskah Janeza Akvile iz Radgone v pomurskih cerkvah v Martjancih ali Turnišču začutimo tvorno prepletanje domačih sil s tokovi iz Italije in Češke. Ptuj nas preseneti z živim sožitjem antike in srednjeveške arhitekture. V starinski s freskami okrašeni lekarni v Olimju začutimo, da so v baročem času naročali pri dobrih slikarjih vsi sloji — tako kmetje kot plemiči. Še bolj nas univerzalnost umetnosti v baroku preseneti na Gorenjskem, kjer lahko ugotovimo, da so isti slikarji, ki so delovali v cerkvah, krasili tudi domove bogatih kmetov.

Sirokopotezno zasnovane freske s prepletom mitoloških prizorov v veliki dvorani gradu v Brežicah, romantični Blejski grad na prepadni skali nad jezerom, mogočni Turjak, grad Otočec na otoku sredi reke Krke, velika oltarna podoba v kapiteljski cerkvi v Novem mestu, ki so jo ustvarili v delavnici velikega mojstra Tintoretta, širokopotezno zasnovani trg v Mariboru z znamenitim kužnim znamenjem, paladijska arhitektura Uršulinske cerkve v Ljubljani so en del kontrastov. Drugi del pa so kmečke hiše in kmečki dvorci na Gorenjskem, podružnične cerkve na Krasu in na Kranjskem. Ko zapustimo veliko župno cerkev v Kranju, ki so jo zgradili sredi 15. stoletja tako, da so uporabili še ostanke starejše romanske arhitekture in se sprehodimo po srednjeveško koncipiranem trgu z lepo mestno hišo, kjer je danes muzej, nas kratka pot pripelje v Crngrob. Tu lahko občudujemo, kako se je arhitektura in slikarstvo pa tudi plastika treh velikih stilnih obdobj romanike, gotike in baroka stopila v celoto, ki deluje kot diadem, ki ga sestavljajo različni dragi kamni. Spet drugačna je cerkev sv. Janeza v Bohinju — tudi tu so se združili umetnostni izrazi vseh pomembnejših stilnih obdobj v nedeljivo celoto, vendar je tu prevladal intimni, skorajda kmečki značaj meril. Prav tako je tudi kratka pot iz mogočnega turjaškega gradu do poslikane gotske podružnice Visoko nad Kureščkom, ki jo je tako kot Muljavo poslikal slikar Janez Ljubljanski. Iz plemiškega okolja se naenkrat preselimo v svet kmečkega ljudstva, ki je umetnost cenilo po svoje.

Najstarejša zgodovina in njene priče pa se usodno pre-

Detajl iz znamenite gotske cerkve na Ptujski gori iz XV. stoletja. V njej se nahaja kamniti relief z množico oseb, med njimi zgodovinske osebnosti, oltar s kamnitim baldahinom, grbi in druge dragocenosti.

pletajo tudi z obdobji novejše zgodovine, zlasti z narodnoosvobodilnim bojem. Grad Kamen pri Begunjah, danes romantična razvalina, nekdanj trdnjava ponosnih Lambergerejev, je usodno povezan s stotinami nedolžnih žrtev, ki

so jih v njegovi senci, v Dragi pobili nemški okupatorji. Blizu Branika, na Sveti Gori nad Gorico, okrog kraških vasi pod Novo Gorico so v prvi svetovni vojni divjale najtežje bitke. Grad Turjak je bil prizorišče obleganja leta 1943.

Spomeniki NOB

Renesančni grad sredi Žužemberka je bil nema priča številnih spopadov partizanskih čet z okupatorji in domačimi oprodami. V kraški jami nad svetovno znanim romantičnim gradom je bila skrita partizanska tiskarna. V znamenitem kartuzijanskem samostanu Pleterje pod Gorjanci so skrivali in oskrbovali partizanske borce. Pod starim Ljubeljskim prelazom je v zloglasnem taborišču izkpravelo več sto Francozov in Slovencev. S tihim spoštovanjem se ozremo na skromne barake, skrite v neprodinrem pragozdu Kočevskega Roga — tu na Bazi 20 je bilo srce slovenskega odporiškega gibanja med minulo vojno.

Končno pa se moramo spomniti tudi na partizansko bolnico Franjo, skrito v romantični soteski blizu Cerknega.

Vendar je v Sloveniji tolikšno število kulturnih spomenikov, da jih ne moremo omeniti niti najmanjši del. Vsakdo bo tu našel nekaj zase.

Tisti, ki ga zanimajo umetnine in arhitekture evropskega formata, se bo podal v Ko-

per in si ogledal Carpacciovo sliko v stolnici ali vrsto sijajnih renesančnih in baročnih palač, drugega bodo zanimala slike domačih in tujih mojstrov vseh časov v galerijah in muzejih, tretji pa bo skušal doživeti nacionalne posebnosti stilov, ki jih je genij slovenskega ljudstva na svoj način podoživel v pokrajinskih inačicah.

Za ljubitelje fevdalne arhitekture ali srednjeveških mest z romantičnim vzdušjem bodo cilji Blejski grad, Turjak, grad no Otočcu, Škofja loka, Ptuj, Novo mesto. Tisti, ki ljubijo slikovito mediteransko kulturo in živahen hrup, bo prišel na svoj račun v Piranu in Kopru. Tudi o modernem kulturnem in umetniškem snovanju slovenskega naroda se bo lahko poučil v Moderni in Narodni galeriji v Ljubljani in v galerijah v Škofji Loki, Mariboru, Slovenj Gradcu, Novem mestu in drugod. Ob spomenikih preteklih dob pa rastejo tudi sodobne arhitekture, ki tako kot slikarstvo in plastika pričajo o plodni umetniški tradiciji, ki se tvorno odraža tudi danes.

Dr. Ivan Sedej

Slikarstvo iz 13. in 14. stoletja

V 15. in 16. stoletju, ko so Slovenijo pretresali turški vpadi in kmečki panti, ko so ljudje stali na braniku evropske kulture, se je razcvetelo tipično stavbarstvo in slikarstvo. Živopisne freske, ki so v skromnih razmerah nadostile blišč velikanskih poslikanih oken v evropskih katedralah, so postale najznačilnejši umetnostni izraz. Poleg posameznih ostankov stenskega slikarstva iz 13. in 14. stoletja, ki pomenijo nekakšen uvod v kasnejšo dejavnost pa velja omeniti tudi izredno lepe primerke kamnite in lesene plastike iz romanske in gotske dobe. Bleščeče freske v cerkvah kot so romanska rotunda v Selu v Prekmurju, cerkev v Turnišču, množica malih poslikanih arhitektur v Primorju, romanska cerkev v Crngrobu pri Škofji Loki, romantična podružnica Sv. Janeza ob Bohinjskem jezeru, cerkev v Suhi, je dopolnjeval zamolkli zlati lesk plastike. V 17. stoletju so odstranili večino starih gotskih oltarjev, nadomestila pa jih je bleščava zgodnjebaročnih «zlatih oltarjev».

Ko se sprehodimo po tihem gotskem križnem hodniku samostana v Stični, ko se zatreemo v mogočno gmoto gradu nad Škofjo Loko, ko občudujemo velike oltarne slike poznobaročnega mojstra Kremser-Schmidta v Gornjem gra-

Baročni vodnjak kranjskih rek v Ljubljani pred rotovžem, delo Franceca Robbe.

du ali pa ko se sprehajamo po baročni stari Ljubljani, doživljamo čudovito potovanje v preteklost. Dominantna lega gradu Borl, ki čepi nad Dravo,

Znameniti Blejski grad v baročnem stilu, nekdanji sedež briksenskih škofov.